

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Programmadirectie Ruimte voor de Rivier

21e Voortgangsrapportage

1 juli 2012 - 31 december 2012

Colofon

Uitgegeven door: Programmadirectie Ruimte voor de Rivier
Postbus 24103
3502 MC Utrecht

Informatie:

Uitgevoerd door: Edgar Keukenmeester

Opmaak:

Datum: 20-02-13

Status:

Versienummer: 1.0

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. Opdracht	4
1.2. Leeswijzer	5
1.3. Samenvatting hoofdpunten verslagperiode	5
2. Het programma in zijn omgeving	6
2.1. Doel programma	6
2.2. Organisatorische context en sturingsfilosofie	6
2.3. Raakvlakken met andere ontwikkelingen	7
2.4. Anticiperende maatregelen voor lange termijn	8
3. De scope van het programma	11
4. Planning en voortgang van het programma	13
4.1. Mijlpalen	13
4.2. Voortgang	13
4.2.1 Voortgang verslagperiode	15
4.2.2 Tijddoelstelling	16
5. Risicomanagement en auditing	22
5.1 Beheersing risico's op programmaniveau	22
6. De financiën van het programma	28
6.1. Programmabudget en programmaring	28
6.2. Uitgaven en verplichtingen	29
6.3. Kasritme Ruimte voor de Rivier	30
6.4. Ontvangsten	30
6.5. Monitoring post onvoorzien	31
6.6. Interne Kosten	31
Bijlage 1: Communicatie met het parlement	32
Bijlage 2: Historisch overzicht planningsmutaties	33
Bijlage 3a: Budgethistorie PKB-fase (2002–2006)	36
36	
Bijlage 3b: Budgethistorie planstudie- en uitvoeringsfase (vanaf 2007)	37
Bijlage 4: Totaal opgetreden risico's Ruimte voor de Rivier	38
Bijlage 5: Voortgang projectbeslissingen	39

---

1. Inleiding

1.1. Opdracht

De Nederlandse rivieren krijgen steeds meer water te verwerken. Het waterpeil stijgt omdat het steeds vaker en harder regent. Daarnaast daalt het land binnen de dijken. In 1993 steeg het water verontrustend en in 1995 werd het gevaar van overstroming zo hoog, dat uit veiligheidsoverwegingen besloten werd 250.000 mensen en een veestapel van één miljoen dieren te evacueren.

Voor de Nederlandse regering vormden deze bijna-rampen aanleiding te onderzoeken op welke wijze de vier miljoen inwoners van het rivierengebied beter beschermd kunnen worden tegen overstromingen. Dit onderzoek leidde tot een nieuwe visie op waterbeheer: geef de rivier meer ruimte. Deze visie is uitgewerkt in de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier die op 19 december 2006 unaniem door de beide Kamers is vastgesteld. De opdracht van het programma Ruimte voor de Rivier is om uiterlijk in 2015 het vereiste veiligheidsniveau langs de Rijntakken en het benedenstrooms deel van de Maas te realiseren volgens de wettelijke waterveiligheidsnormen, en de daarmee samenhangende ruimtelijke kwaliteit te versterken.

De waterveiligheidsnormen schrijven voor dat het Nederlandse rivierensysteem een piek in de waterafvoer, die statistisch eens per 1250 jaar kan voorkomen, veilig kan verwerken. Dit is de maatgevende afvoer. Deze is in 2001 voor de Rijn vastgesteld op 16.000 m³/s bij Lobith. De Maas benedenstrooms van Hedikhuizen moet uiterlijk in 2015 een maatgevende afvoer van 3.800 m³/s bij Borgharen veilig kunnen verwerken. Voor de IJssel wordt de maatgevende afvoer verhoogd met een gezamenlijke toestroom van 250 m³/s vanuit de zijrivieren.

Het vereiste veiligheidsniveau in het rivierengebied rond de Rijntakken bij een maatgevende afvoer van 16.000 m³/s is statistisch bepaald. De berekeningen zijn gebaseerd op afvoergegevens die in de afgelopen honderd jaar zijn gemeten. Met de verwachte klimaatverandering is daarbij geen rekening gehouden. Op dit moment kunnen de rivieren 15.000 m³/s veilig afvoeren.

Om te voldoen aan de normen en om de maatgevende Rijnafvoer van 16.000 m³/s veilig te kunnen verwerken, worden nu op 34 plaatsen maatregelen getroffen door voornamelijk meer ruimte voor de rivier te creëren. Alleen waar het onmogelijk of te duur is om meer ruimte te scheppen, is dijkverbetering als maatregel opgenomen. Deze gezamenlijke maatregelen samen vormen het programma Ruimte voor de Rivier.

Het rivierengebied is door deze maatregelen de komende vijftig jaar beschermd tegen overstromingen, uitgaande van de bij de Planologische Kernbeslissing gehanteerde maatgevende afvoer. De maatregelen beïnvloeden alleen de waterstand van de rivieren bij hoogwater (met uitzondering van de zomerbedverlaging, die heeft ook impact bij laagwater – maar geen effect op de vaardiepte voor scheepvaart). Bij hoogwater worden mede dankzij deze maatregelen waterstanddalingen gerealiseerd van soms wel 70 cm en wordt de noodzakelijke maximale afvoercapaciteit van 16.000 m³/s bereikt.

De herinrichtingsmaatregelen ten behoeve van de waterveiligheid worden aangegrepen om ook de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied te versterken. Concreet betekent dit versterking van de -ook internationaal- van belang zijnde economische, ecologische en landschappelijke functies van het rivierengebied, dat een belangrijk onderdeel vormt van de (inter)nationale ruimtelijke hoofdstructuur. Voorwaarde bij de versterking van de ruimtelijke kwaliteit is dat er geen strijdigheid mag zijn met de hoofddoelstelling van het riviersysteem: de afvoer van water, ijs en sediment.

Diverse provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat voeren samen het programma Ruimte voor de Rivier uit. De Programmadirectie Ruimte voor de Rivier is opgericht om de regie te voeren over alle planstudies en de realisatie van de maatregelen. De minister van Infrastructuur en Milieu is eindverantwoordelijk, met medeverantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Economische Zaken.

Het programma Ruimte voor de Rivier is op 15 mei 2001 aangewezen als 'Groot Project'. Conform de Regeling Grote Projecten wordt ieder half jaar een voortgangsrapportage opgesteld. Deze eenentwintigste voortgangsrapportage (VGR21) gaat over de tweede helft van 2012.

1.2. Leeswijzer

Deze rapportage beschrijft de voortgang van het programma Ruimte voor de Rivier in termen van scope (hoofdstuk 3), planning (hoofdstuk 4), risicomanagement en auditing (hoofdstuk 5) en financiën (hoofdstuk 6). Hieraan voorafgaand wordt een korte beschrijving gegeven van de relevante ontwikkelingen in de omgeving van het programma (hoofdstuk 2).

1.3. Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

In de verslagperiode is voor 5 maatregelen de projectbeslissing genomen (SNIP 3). Daarnaast is bij 6 maatregelen het werk gegund en is bij steeds meer maatregelen het werk in het plangebied en de voortgang van het programma zichtbaar.

Projectbeslissingen.

De afgelopen verslagperiode zijn de projectbeslissingen genomen voor de berging op het Volkerak-Zoommeer en de drie dijkverbeteringen bij de Nederrijn en Lek (met uitzondering van het complexe traject Schoonhoven-Langerak van de dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden) en de projectbeslissing extra uiterwaardvegraving Millingerwaard. Daarnaast heeft de toenmalige staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu de projectbeslissing genomen voor de maatregel Zomerbedverlaging Beneden-IJssel. Daarbij is besloten dat deze maatregel in samenhang met de hoogwatergeul bij Kampen wordt uitgevoerd onder de naam 'Ruimte voor de Rivier IJsseldelta'. Dit gecombineerde project zal als geheel onderdeel gaan uitmaken van de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier.

Voor het hele programma is op 31 december 2012 voor 97% van het PKB-budget een projectbeslissing genomen en is de realisatiefase gestart.

Scope

Door het nemen van de projectbeslissing voor 'Ruimte voor de Rivier IJsseldelta' zal het project hoogwatergeul bij Kampen onderdeel gaan uitmaken van de PKB. De toevoeging van deze maatregel aan de PKB is in voorbereiding. Financiering gebeurt vanuit Provincie Overijssel, Nota Ruimte en Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Vastgestelde en onherroepelijk geworden bestemmingsplannen

In de verslagperiode zijn de ontwerp-bestemmingsplannen dan wel het ontwerp-rijksinpassingsplan ter visie gelegd voor de obstakelverwijdering Machinistenschool Elst, de dijkverbeteringen bij de Nederrijn en Lek, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld.

Na de vaststelling van het bestemmingsplan bestaat, tot slot, de mogelijkheid van het indienen van een beroep bij de Raad van State.

De bestemmingsplannen uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard, voor de extra uiterwaardvergraving Millingerwaard, de dijkteruglegging Lent, de kribverlagingen langs de Waal, de uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en de dijkverlegging Munnikenland zijn onherroepelijk geworden.

Daarmee is voor 75% van het PKB realisatiebudget het bestemmings- of inrichtingsplan vastgesteld en is het plan voor 71% onherroepelijk.

Gegunde maatregelen

Voor de dijkteruglegging Lent, de kribverlagingen langs de Waal en de uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en de dijkverlegging Munnikenland en de uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard (Ruimte voor de Lek) is het werk gegund. Op 31 december 2012 is voor 70% van het PKB-realisatiebudget het werk gegund.

In de verslagperiode is de inschrijving door marktpartijen gestart voor de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei, voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverbetering Nederrijn/ Arnhemse en Velpsebroek en uiterwaardvergraving Meinerswijk. De gunning voor deze maatregelen wordt in of net na de volgende verslagperiode verwacht. Daarmee is voor 86% van het PKB-realisatiebudget de marktbenadering gestart c.q afgerond.

Vastgoed

In de verslagperiode is voor € 39 miljoen aan vastgoed verworven, in totaal is per 31 december 2012 € 403 miljoen aan vastgoed gekocht. Dit is 89% van de actuele raming. De vastgoedaankopen in deze verslagperiode waren met name voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en voor de dijkversterkingen bij de Nederrijn en Lek.

Van het aantal dossiers aangaande rivierverruiming is 77% verworven. Inmiddels is met ruim 430 eigenaren minnelijke overeenstemming bereikt. Het totaal aantal gerechtelijke vonnissen bedraagt 5.

Bij de meeste maatregelen bevindt de verwerving zich nu in de afrondende fase of is het vastgoed al verworven. Voor de projecten hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en de dijkverbeteringen zal de administratieve onteigeningen in de komende verslagperiode worden gestart.

Behalen van de opgave waterveiligheid

De waterveiligheidsdoelstelling in 2015 wordt bereikt door de Ruimte voor de Rivier projecten, de zeven NURG- maatregelen en het uitvoeren van Stroomlijn (inhaalslag om de verruiming in het rivierbed van alle grote rivieren terug te dringen en in overeenstemming te brengen met de geldende norm).

Samenvattend is de conclusie omtrent het tijdig bereiken van het waterveiligheidsdoel:

- NURG: voor drie maatregelen is de gestelde waterveiligheid inmiddels bereikt, voor drie andere maatregelen wordt de waterveiligheid eind 2015 bereikt en voor één maatregel wordt naar versnellingsmogelijkheden gekeken om eerder dan oktober 2016 de waterveiligheid te bereiken.
- Stroomlijn: de aanpak voor de inhaalslag is in oktober 2012 verankerd in een beleidsbrief, ondertekend door de toenmalige staatssecretarissen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. In de verslagperiode zijn de eerste drie maatregelen door Staatsbosbeheer en de Dienst Landelijk Gebied afgerond. Volgens planning zullen in 2013 nog negentien maatregelen verspreid over het gehele rivierengebied op terreinen in beheer van Natuur Beherende Organisaties worden uitgevoerd. De vergunningen voor acht van deze maatregelen zijn bijna rond, de eerste wordt in de eerste helft van 2013 in procedure gebracht.
- Ruimte voor de Rivier: de verwachting is dat voor zeven maatregelen (in VGR 20 waren dat er acht) de waterveiligheid in 2015, op basis van huidige inzichten, niet gerealiseerd zal zijn:
  - de zomerbedverlaging Beneden-IJssel
  - de hoogwatergeul Veessen- Wapenveld
  - de dijkverlegging Cortenoever
  - de dijkverlegging Voorster Klei
  - de dijkverbetering Nederrijn/ Betuwer/ Tieler- en Culemborgerwaard
  - de twee dijkverbeteringen bij de Lek (Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en Betuwe/ Tieler- en Culemborgerwaard)
- Ten aanzien van maatregelen die nog niet zijn gegund, wordt de markt gevraagd te onderzoeken of versnelling- binnen het SNIP 3 budget-mogelijk is zodat de waterveiligheid toch in 2015 kan worden opgeleverd. In de verslagperiode heeft dit bij de gunning van de dijkteruglegging bij Lent geleid tot een versnelling waardoor deze maatregel alsnog in 2015 de veiligheidsdoelstelling realiseert.

Overige zaken op maatregelniveau

Ruimte voor de Rivier IJsseldelta

In de 20e voortgangsrapportage is apart gerapporteerd over de IJsseldelta-Zuid bij Kampen en de zomerbedverlaging Beneden-IJssel. Met de projectbeslissing op 13 september 2012 en het bezoek van de toenmalige staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu aan het gebied op 5 november 2012 is de besluitvorming gemarkeerd waarmee beide projecten in samenhang worden uitgevoerd onder de naam 'Ruimte voor de Rivier IJsseldelta'. Bij gelegenheid van het bezoek van de staatssecretaris is de hoogwatergeul – ook wel bypass – Kampen omgedoopt tot Reevediep. In 2013 zal de afwijkingsprocedure voor aanpassing van de PKB worden doorlopen.

De intentie is dat de maatregel Ruimte voor de Rivier IJsseldelta gemeenschappelijk wordt gerealiseerd door één projectorganisatie van Rijkswaterstaat en de provincie Overijssel. Hiertoe is een overeenkomst tussen de provincie Overijssel en de Staat opgesteld welke in 2013 getekend zal worden.

In het najaar is veel (media)aandacht geweest voor de vondst van een middeleeuws Koggeschip voor de rede van Kampen. Het koggeschip is ontdekt in het kader van voorbereidende onderzoeken voor de zomerbedverlaging Beneden-IJssel.

Berging op het Volkerak-Zoommeer

Rond het Volkerak-Zoommeer worden de bestaande dijken en kunstwerken aangepast zodat - in situaties van hoge rivierafvoer en gelijktijdige storm op zee - tijdelijk water in het meer kan worden opgeslagen tot een maximale hoogte van 2,3 m+NAP.

Op 24 september 2012 is de projectbeslissing genomen voor de uitvoering van de maatregel berging op het Volkerak-Zoommeer. Met deze beslissing is de voorbereiding van de uitvoering gestart. De uitvoering zal plaatsvinden onder de verantwoordelijkheid van de waterschappen rondom het Volkerak-Zoommeer.

Risico's

De verwachtingswaarde van de programmarisico's is in de verslagperiode gedaald met € 75 miljoen naar € 47 miljoen. Deze € 75 miljoen is het saldo van de afname van het risico beheer en onderhoud door natuurbeheerorganisaties, de afname van het risico hydraulica door het optreden van het risico bij de IJsseldelta en de afname van de onbenoemde risico's.

Financiën

Het programmabudget bedraagt per 31 december 2012 € 2.282,9 miljoen. De raming bedraagt € 2.260,0 miljoen met een bandbreedte van 8,1%. Dit betekent dat de verwachte uitgaven zullen uitkomen tussen € 2,1 en € 2,4 miljard.

Op 31 december 2012 is totaal voor € 1.364,9 miljoen aan verplichtingen aangegaan. Hiervan is op de peildatum € 859,6 miljoen betaald. Het totaal van aangegane en aan te gane¹ verplichtingen bedraagt op 31 december 2012 € 1.486,2 miljoen.

---

¹ Projecten waarvoor de marktbenadering is gestart, maar nog niet is gegund.

---

2. Het programma in zijn omgeving

2.1. Doel programma

Veiligheid

De PKB Ruimte voor de Rivier noemt een pakket maatregelen waarmee het vereiste wettelijke veiligheidsniveau is te realiseren. De ontwerpen van de maatregelen zijn in de planstudiefase uitgewerkt. Tussentijdse pakkettoetsen bewaken het resultaat van het gehele maatregelpakket. Dat gebeurt aan de hand van (samenhangende) berekeningen van de afvoerverdeling en de effecten op waterstanden van alle ontwerpen waarvoor een variantkeuze of projectbeslissing is genomen of in voorbereiding is.

Ruimtelijke kwaliteit

Een onafhankelijk kwaliteitsteam (het zogeheten Q-team, voorgezeten door de Rijksadviseur voor het Landschap) adviseert over hoe per project optimaal invulling gegeven kan worden aan de ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling. De uitwerking van het advies van het Q-team is maatwerk en wordt in dialoog met de projectteams en bestuurders door de bewindspersoon van Infrastructuur en Milieu bepaald met de vaststelling van de SNIP3-beslissing, de projectbeslissing. Nu van bijna alle maatregelen de projectbeslissing is genomen en de ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de ontwerpen, is het zaak om de ontworpen ruimtelijke kwaliteit te realiseren. Wanneer in de realisatiefase sprake is van cruciale wijzigingen, dan zal het Q-team om advies gevraagd worden.

2.2. Organisatorische context en sturingsfilosofie

De aansturing van grote projecten binnen het ministerie van Infrastructuur en Milieu verloopt volgens het Beheersmodel voor de Grote Projecten. Het programma Ruimte voor de Rivier bereikt het in de PKB gestelde doel door middel van vele maatregelen die onderling verschillen, maar qua doelen en randvoorwaarden samenhangen. Vanuit deze programmagedachte ligt de focus op het beheersen van maatregelen zelf, de verbanden tussen maatregelen en de bijdrage die ze leveren aan het realiseren van de twee doelen.

De planvorming en uitvoering om de doelen te bereiken hebben een decentraal karakter. Bij de opstelling van de PKB Ruimte voor de Rivier hebben de waterschappen, provincies, gemeenten en het Rijk intensief samengewerkt. In de planstudie- en realisatiefase is deze samenwerking voortgezet. De verantwoordelijkheid voor een tijdige en beheerste realisatie is echter centraal belegd. De minister van Infrastructuur en Milieu is politiek eindverantwoordelijk voor het programma Ruimte voor de Rivier en de realisatie van de in de PKB vastgelegde doelen.

In het samenspel tussen Rijk en regio bestaat binnen de centrale programmakaders ruimte voor decentrale verantwoordelijkheid van de bestuurlijke partners en realisatoren. Decentrale initiatiefnemers zijn verantwoordelijk voor ontwerpkeuzes, risicomanagement, vergunningen, selectie en aansturing van marktpartijen en de verwerving van lokaal draagvlak. Dit alles binnen de PKB-kaders van tijd, geld en scope. Mocht het decentrale bestuur in zijn afwegingen de in de PKB neergelegde doelen en kaders uit het oog verliezen, dan heeft de minister van Infrastructuur en Milieu vanuit haar eindverantwoordelijkheid de

---

bevoegdheid om het initiatiefnemerschap van de maatregel over te nemen en bij Rijkswaterstaat te leggen.

De sturingsfilosofie van het programma kent dus twee hoofdelementen. Enerzijds worden initiatiefnemers ondersteund, anderzijds is er toezicht op de initiatiefnemers door middel van toetsing van hun voorstellen. In haar faciliterende rol biedt de Programmadirectie Ruimte voor de Rivier op diverse kennisgebieden ondersteuning. Dit om te voorkomen dat initiatiefnemers telkens opnieuw het wiel moeten uitvinden. Het gaat dan onder andere om kennis over wet- en regelgeving en kaders op het gebied van hydraulische modellen, de procesaanpak voor de ruimtelijke kwaliteit, vergunningenmanagement, schaderegelingen, archeologie, contractmanagement en de inrichting van het risicomangement.

Rijk en initiatiefnemers leggen in de planstudiefase afspraken vast in bestuursovereenkomsten of projectopdrachten. De initiatiefnemer kan de provincie zijn, een waterschap, een gemeente of Rijkswaterstaat.

In de realisatiefase is de uitvoerende partij, vanwege de ervaring met aanbesteding en uitvoering, in de meeste gevallen een waterschap of Rijkswaterstaat. Met de decentrale uitvoerende partij sluit het rijk een realisatieovereenkomst. Hierin leggen de partijen afspraken en randvoorwaarden vast. Eén van de hoofdafspraken is dat de realisator een resultaatverplichting heeft ten aanzien van kwaliteit, geld en tijd. Rijkswaterstaat geeft deze resultaatverplichting vorm in een projectopdracht. In haar faciliterende rol biedt de Programmadirectie Ruimte voor de Rivier op diverse kennisgebieden ondersteuning. Daarnaast wordt met alle geledingen van het bevoegd gezag een samenwerkingsovereenkomst afgesloten welke in de realisatiefase bijdraagt aan regionaal draagvlak, bestuurlijke afstemming borgt en helpt bij het tijdig doorlopen van planologische procedures en vergunningverlening.

2.3. Raakvlakken met andere ontwikkelingen

NURG-programma

Er bestaat inhoudelijke samenhang tussen het NURG-programma en Ruimte voor de Rivier. De Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) is een programma waarin 7.000 ha nieuwe natuur en veiligheid in het rivierengebied wordt gerealiseerd. In 2012 is de NURG natuuropgave herijkt.

De PKB Ruimte voor de Rivier gaat ervan uit dat zeven NURG-projecten vóór eind 2015 zijn uitgevoerd (zie onderstaande tabel). Deze NURG-projecten zijn geen onderdeel van het PKB-basispakket (met uitzondering van de maatregel Millingerwaard), maar zijn wel noodzakelijk voor het op tijd realiseren van de in de PKB opgenomen veiligheidsdoelstelling.

Het Rijk is verantwoordelijk voor tijdige -vóór eind 2015- uitvoering van deze NURG-projecten met PKB-veiligheidsdoelstelling. Onder verantwoordelijkheid van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu worden de in onderstaande tabel opgenomen zeven NURG-projecten gerealiseerd. De tabel toont de stand van zaken van de zeven projecten per 31 december 2012.

Project	Voortgang/wanneer uitgevoerd	Bijdrage PKB-taakstelling
Uiterwaardvergraving Rijnwaardense uiterwaarden	<p>Het in 2001 opgestelde inrichtingsplan bevat zes separate projecten, waarvan er drie door publieke partijen en drie door private partijen worden gerealiseerd en gefinancierd. Economische Zaken heeft een coördinerende rol in de uitvoering. In het voorjaar 2012 is met alle partijen een intentieverklaring getekend. De betrokken partijen committeren zich daarmee aan tijdige realisatie van de maatgevende hoogwaterstand taakstelling. Het juridische instrumentarium van de NURG voorziet niet in wettelijk afdwingbare uitvoering bij de private partijen. De verwachting is dat via minnelijk overleg en afstemming de taakstelling in 2015 haalbaar is, mits de vergunningenprocedures tijdig afgehandeld kunnen worden. Urgent knelpunt is dat het vigerende vergunningenbeleid in het kader van de Natuurbeschermingswet geen afname aan foerageercapaciteit voor ganzen toestaat in de Gelderse Poort.</p> <p>De huidige conceptplannen realiseren de taakstelling. Met de initiatiefnemers worden optimalisatiemogelijkheden voor waterstandsdeling en natuur besproken. In de (voorbereiding van) vergunningverleningstrajecten kunnen zich wijzigingen voordoen die dan beoordeeld moeten worden. In 2013 komt daar helderheid over.</p> <p>In het publieke deelproject Groene Rivier (NURG) is in 2012 de keuze gemaakt om niet meer in te zetten op een meestromende nevengeul omdat de kosten het beschikbare budget te boven gaan. Er is gekozen voor een geïsoleerde strang. De verwachting is dat deze maatregel voor de zomer van 2013 wordt aanbesteed.</p>	11 cm
Uiterwaardvergraving Millingerwaard	Het project is een combinatie van een NURG-project (met 6 cm waterstanddaling) en een PKB-maatregel (met 3 cm waterstanddaling). De uitvoeringswerkzaamheden zijn in het najaar 2011 gegund. In oktober 2012 is door DG-RWS ingestemd met het Definitieve Ontwerp. Op basis van dit Definitieve Ontwerp zijn begin december 2012 de vergunningaanvragen Natuurbeschermingswet ingediend. De onteigeningsprocedure wordt uitgevoerd door de provincie Gelderland. Het veiligheidsniveau met de benodigde waterstanddaling wordt naar verwachting volgens planning voor eind 2015 opgeleverd.	6 cm
Uiterwaardvergraving Renkumse benedenwaard en Wageningen benedenwaard en veerstoep Lexkesveer	Het project is opgeleverd in november 2009 en heeft de waterstandsdeling gerealiseerd zoals opgeleverd in de scope van het project benoemd.	18 cm
Uiterwaardvergraving Afferdensche- en Deestsche waarden	Volgens de huidige planning wordt het project op zijn vroegst in oktober 2016 afgerond. Oorspronkelijk zou het project in 2014 zijn gerealiseerd, maar het zoeken naar een oplossing voor de kwelproblematiek en de bestemmingsplanprocedure van de gemeente Druten heeft het project vertraagd.	6 cm
Uiterwaardvergraving Bemmelse waarden	Het overgrote deel van de inrichtingswerkzaamheden is inmiddels uitgevoerd. De uitvoerder is er door	5 cm

Project	Voortgang/wanneer uitgevoerd	Bijdrage PKB-taakstelling
	procedurevertragingen niet in geslaagd om de verwerking en afvoer van het vrijkomende zand in 2012 af te ronden. Deze afrondende werkzaamheden zijn intussen begonnen en naar verwachting zal de formele oplevering uiterlijk 1 april 2013 plaatsvinden.	
Natuurontwikkelingsproject Noordwaard	Het project is opgeleverd in mei 2008 en heeft 17 cm waterstanddaling gehaald.	17 cm
Uiterwaardvergraving Welsumerwaarden en Fortmonderwaarden natuur	Het inrichtingsplan wordt gefaseerd uitgevoerd. Delen zijn al uitgevoerd. Hiermee is een deel van de taakstelling al gerealiseerd. Het aangepaste bestemmingsplan voor het overige deel is in januari 2013 door de gemeente Olst-Wijhe vastgesteld. Verder is in het najaar 2012 het aanbestedingstraject voor de resterende werkzaamheden gestart. De verwachting is dat medio 2013 met deze werkzaamheden wordt gestart en dat deze uiterlijk in 2015 worden afgerond.	6-8 cm

Stroomlijn

De aanpak voor de inhaalslag en de aanpak van het vegetatieonderhoud in het rivierengebied buiten de terreinen van Rijkswaterstaat is in oktober 2012 verankerd in een beleidsbrief en een opdracht aan Rijkswaterstaat, ondertekend door voormalig staatssecretarissen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Deze inhaalslag is een eenmalige activiteit om de verruwing in het rivierbed van alle grote rivieren terug te dringen en in overeenstemming te brengen met de normen. Het uitvoeren van Stroomlijn is, in samenhang met Ruimte voor de Rivier-projecten en de zeven NURG-maatregelen, nodig voor het bereiken van de waterveiligheidsdoelstelling in 2015.

Het riviersysteem in termen van hoogwaterstanden dient in overeenstemming te zijn met de uitgangspunten van de PKB Ruimte voor de Rivier en het project Maaswerken. De PKB Ruimte voor de Rivier hanteert 1997 als uitgangspunt voor het effect van vegetatie in de uiterwaarden van de Rijntakken op de hoogwaterstanden. Op basis van dit uitgangspunt heeft Rijkswaterstaat een voorstel voor vegetatienormen gemaakt met de maximaal toegestane verruwing in de uiterwaarden en bijbehorende wijze van vegetatiebeheer ten behoeve van de veiligheid. Met de (voormalig) staatssecretaris is afgesproken dat de verantwoordelijkheid voor dit veiligheidsbeheer in de uiterwaarden bij het Rijk blijft en dus niet bij derden wordt belegd.

De terreinen met achterstallig beheer zijn in beheer bij particulieren, bedrijven, overheden en uiteenlopende natuurbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer. Een risico voor de inhaalslag betreft de wettelijke bescherming van de vegetatieontwikkeling in de uiterwaarden. De groei van vegetatie was in de afgelopen decennia goed voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Voor deze natuurwaarden bestaat natuurbeleid en de waarden zijn via diverse wetten beschermd. In 2012 is in door Natuur Beherende Organisaties en Rijkswaterstaat ervaring opgedaan over het vinden van een evenwicht tussen veiligheid en natuurwaarden welke het programma in de volgende fasen kan toepassen.

In de verslagperiode zijn de eerste drie maatregelen door de initiatiefnemers Staatsbosbeheer en Dienst Landelijk Gebied afgerond. De planning is om in 2013 nog negentien maatregelen verspreid over het gehele rivierengebied op terreinen in beheer van natuur beherende organisaties uit te voeren. De vergunningen voor acht van deze

---

maatregelen zijn bijna rond, de rest wordt in de eerste helft 2013 in procedure gebracht.

In het Wetgevingsoverleg Water in de Tweede Kamer (10 december 2012) waren er vragen over de financiering van het onderhoud van het zomerbed in het rivierengebied in bezit van derden. De toenmalige staatssecretaris heeft in 2012 besloten om de situatie te handhaven dat het Rijk verantwoordelijk is voor het vegetatiebeheer van het rivierbed. Het Rijk is als waterbeheerder verantwoordelijk voor de goede staat van de grote rivieren, met Rijkswaterstaat als uitvoerende organisatie. Het Rijk is daarmee dus ook primair verantwoordelijk voor de financiering daarvan. Rijkswaterstaat voert het vegetatiebeheer, waar dat aan de orde is, uit in nauwe samenwerking met terreinbeherende organisaties. Op terreinen van derden kan zij daartoe, waar nodig en in het uiterste geval, op grond van de Waterwet (gedoogplicht) vorderen dat rechthebbenden moeten toelaten dat op hun gronden te ruwe vegetatie wordt verwijderd. Dit is verwoord in de beleidsbrief aan de Tweede Kamer over het vegetatiebeheer van het rivierbed.

2.4 Anticiperende maatregelen voor lange termijn

IJsseldelta-Zuid bij Kampen en IJsselsprong bij Zutphen

Ten behoeve van de korte termijn is op 13 september 2012 de projectbeslissing genomen voor een beperkt inzetbare hoogwatergeul bij Kampen waarmee deze maatregel in samenhang met de zomerbedverlaging Beneden-IJssel wordt uitgevoerd onder de naam 'Ruimte voor de Rivier IJsseldelta' en daarmee onderdeel gaat uitmaken van de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier. Aanvullende financiering zal plaatsvinden vanuit de Provincie Overijssel, de gemeente Kampen, de Nota Ruimte en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. De financiële bijdrage van de Provincie en de gemeente aan deze maatregel zal na het tekenen van de Realisatieovereenkomst in de volgende VGR worden opgenomen. Verdere toelichting volgt vanaf deze voortgangsrapportage in hoofdstuk 4 bij de voortgang van de maatregel Ruimte voor de Rivier IJsseldelta.

2.5 Communicatie

Bijna alle projecten van Ruimte voor de Rivier bevinden zich in de realisatiefase. Op steeds meer plekken gaat de schop de grond in en worden de gevolgen van de werkzaamheden meer zichtbaar. Ook in deze fase is persoonlijk contact tussen bewoners en omgevingsmanagers onverminderd belangrijk.

Communicatie met de omgeving

Door het feit dat steeds meer projecten in uitvoering zijn, verandert de informatiebehoefte van bewoners van projectgebieden. Men wil weten op welke wijze en wanneer de werkzaamheden plaatsvinden. Daarnaast is en blijft men geïnteresseerd in het eindresultaat van het project. Waterschappen, gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat zijn verantwoordelijk voor de communicatie richting de bewoners in de projectgebieden. In de uitvoering werken zij nauw samen met de aannemer die de bewoners op de hoogte stelt van de mogelijke hinder in het gebied.

Kennisdeling

De website van Ruimte voor de Rivier biedt een goed platform voor interactie met mensen die geïnteresseerd zijn in het programma. Ook Engelstaligen kunnen hun weg vinden op de website. In november 2012 is het Watermanagementcentrum

---

van Rijkswaterstaat geopend, waar ook tekst- en beeldmateriaal van Ruimte voor de Rivier in is opgenomen.

Op 19 november 2012 vond de Conference Room for the River plaats: een conferentie met wetenschappelijke en internationale inslag, bedoeld voor waterprofessionals uit Nederland en het buitenland. De internationale interesse is vooral in de aanpak en de opzet van een waterveiligheidsprogramma en de uitgangspunten die worden gehanteerd.

Daarnaast werd deelgenomen aan de beurs Floodrisk in Rotterdam waarbij een workshop werd gegeven over 'Integrated River Basin Management in Europe in times of Financial crisis'.

Berichtgeving over het programma

Onderstaand een kleine selectie van noemenswaardige berichten die tijdens deze rapportageperiode zijn verschenen:

Project Overdiepsche polder: ingebruikname eerste terpenboerderij

Vrijdag 10 augustus 2012 is de eerste terpenboerderij in de Overdiepsche Polder officieel in gebruik genomen. De staatssecretaris was hierbij aanwezig en voerde gesprekken met betrokkenen en de pers. Hij benadrukte het 'bottom-up' proces dat geleid heeft tot een project waarin nationale doelstellingen (waterveiligheid) worden bereikt en tegelijkertijd bedrijvigheid wordt gestimuleerd. Een voorbeeld voor binnen- en buitenland. Onder andere aandacht van BNR, NOS, Hart van Nederland, De Telegraaf en Brabants Dagblad.

De belangenvereniging Overdiepsche polder heeft in de categorie Belangenorganisaties & Particuliere initiatieven de waterinnovatieprijs gewonnen op 28 november 2012. Het was de eerste maal dat de Unie van Waterschappen deze landelijke prijs uitreikte voor vernieuwende waterinitiatieven. De prijs komt alle (oud)inwoners van de Overdiepsche Polder toe voor het door hen in een vroeg stadium, vóórdat de overheid tot concrete planuitwerking kwam, ontwikkelen en indienen van het terpenplan dat nu gerealiseerd wordt. De jury prijsde vooral de burgerparticipatie.

Ruimte voor de Rivier in 'Made in NL' van National Geographic

In de aflevering 'Water Management' van het programma 'Made in NL' van National Geographic Channel was te zien hoe Nederland sinds de watersnoodramp van 1953 bezig is geweest om zich te beschermen tegen het water. Het Ruimte voor de Rivier project Overdiepsche Polder wordt getoond als één van de preventieve maatregelen die we in Nederland nemen voor de bescherming tegen de hoge rivierwaterstanden.

Dinsdag 16 oktober 2012 heeft Ruimte voor de Rivier met de Gemeente Kampen en ADC Archeologie in Kampen een persbijeenkomst gehouden over de unieke vondst van een kogge uit de 14e eeuw. Bij het duikersponton waar diverse duikarcheologen naar het scheepswrak doken voor verder onderzoek, is uitleg gegeven door een onderwaterarcheoloog waarbij werd bevestigd dat het inderdaad om een 14^e eeuwse kogge gaat. De vondst is gedaan bij bodemonderzoek voor de maatregel zomerbedverlaging bij Kampen. Er waren diverse media aanwezig, onder andere: RTL Nieuws, NOS, RTV Oost radio, NRC Handelsblad en de Volkskrant.

Buitenlandse media aandacht

Duits jeugdjournaal

Het Duitse jeugdjournaal heeft een uitzending gemaakt over Nederland, met de titel 'Nederland verdrinkt'. Ook hierin is aandacht besteed aan de Overdiepsche Polder en de kinderen die hier gaan verhuizen naar een terp. In december bracht het programma een bezoek aan de familie.

Media bijeenkomst in Nijmegen

Vrijdag 16 november hielden Ruimte voor de Rivier en Gemeente Nijmegen een internationale persbijeenkomst in Nijmegen om de pers te informeren over de Ruimte voor de Rivier maatregel bij Nijmegen. De internationale pers had hier grote belangstelling voor, onder andere door de aanwezigheid van de directeur van de Agglomeratie Orleans die de pers informeerde over het belang van Europese samenwerking binnen het FRC project. Aanwezig waren onder andere People's Daily (China), Thomson Reuters, ANP, Trouw, en Omroep Gelderland.

Ook diverse buitenlandse delegaties bezochten het programma. In de verslagperiode hebben delegaties uit Korea, Japan, Zimbabwe en Mozambique, Italië, Roemenie, China en Colombia zich laten informeren over de projecten en werkwijze van Ruimte voor de Rivier. In november 2012 bracht de deputy prime minister van Vietnam tijdens zijn bezoek aan Nederland ook een bezoek aan Ruimte voor de Rivier. Daarnaast heeft er intensieve kennisdeling plaatsgevonden met de Mekong River Commission en de Yellow River Commission.

3. De scope van het programma

Als zich wijzigingen voordoen in de scope van het programma, maakt de voortgangsrapportage daar melding van. Er is sprake van een scopewijziging als het beoogde projectresultaat is veranderd ten opzichte van het projectresultaat zoals dat in de PKB is vastgelegd (met uitzondering van wijzigingen in de bijbehorende randvoorwaarden van tijd en geld).

Het vertrekpunt voor de scope van het programma is de PKB deel 4 Ruimte voor de Rivier, die op 26 januari 2007 in werking is getreden.

Tabel 3.1 geeft de scopewijzigingen tot nu toe weer. Deze verslagperiode is -op basis van de projectbeslissing voor de Ruimte voor de Rivier IJsseldelta- de financiering van de Bypass Kampen deels toegevoegd aan het budget en de raming (€ + 74,1 miljoen) van het programma. Deze financiering vindt plaats vanuit rijksbegrotingsartikel 11 en de Nota Ruimte. De bijdrage van de Provincie Overijssel en de gemeente Kampen aan deze maatregel zal na het tekenen van de Realisatieovereenkomst in de volgende VGR worden opgenomen. Het financiële

saldo van de scopewijzigingen tot en met de verslagperiode is € 29,6 miljoen (prijspeil 2013).

Tabel 3.1: Scopemutaties

Scopewijzigingen tot verslagperiode	financieel gevolg	periode
Dijkverbetering Steurgat opnemen in ontpoldering Noordwaard	+ € 2 miljoen	VGR12
Wijziging waterstanddalend effect bij de SNIP3-beslissing van de ontpoldering Overdiepsche Polder met 3 cm minder	geen	VGR13
Niet uitvoeren van de dijkverbetering Neder-Rijn/Geldersche Vallei	- € 2,1 miljoen	VGR14
Niet uitvoeren van de kadeverlaging Biesbosch	- € 1,5 miljoen	VGR15
Uitbreiding plangebied met Oosterhoutse Waarden bij dijkteruglegging Lent (gefinancierd uit Kaderrichtlijn Water-budget)	+ € 5 miljoen	VGR16
Uitvoeren van de dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard	- € 9 miljoen	VGR16
Niet uitvoeren van de obstakelverwijdering Suikerdam en polderkade naar de Zandberg	- € 8,8 miljoen	VGR18
Niet uitvoeren van de kribverlaging Waalbochten	- € 15,0 miljoen	VGR18
Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard wordt niet uitgevoerd tussen rivierkilometer 870 en 872, maar tussen rivierkilometer 867.5 en 868.5	geen	VGR18
Kribverlaging op traject Tiel-Rossum wordt vervangen door een langsdam	geen	VGR 19
Inconsistentie in PKB-referentieontwerp aangaande kribverlagingen Beneden-Waal en Fort St. Andries	+ € 2,9 miljoen	VGR 19
Verlegging van westelijke projectgrens bij dijkverbetering Amer/Donge	+ € 0,9 miljoen	VGR 19
Korte ingesloten tussenvakjes in scope opnemen van dijkkringen 43 en 24 en het grootste deel uit dijkkring 16 halen	- € 18,9 miljoen	VGR 19
Bypass wordt onderdeel van Ruimte voor de Rivier IJsseldelta. Financiering vanuit: -Rijk begrotingsartikel 11 bypass Kampen € 51,7 miljoen -Nota Ruimte bij provincie Overijssel € 22,4 miljoen	+ € 74,1 miljoen	VGR 21
Saldo van de scopewijzigingen	€ + 29,6 miljoen	

---

4. Planning en voortgang van het programma

4.1. Mijlpalen

De mijlpalen van het programma hangen nauw samen met de belangrijkste mijlpalen die het ministerie van Infrastructuur en Milieu onderscheidt in de Spelregels voor Natte Infrastructuurprojecten (SNIP): de zogenaamde SNIP-fasen. Dat zijn de variantkeuze (SNIP2a), de projectbeslissing (SNIP3), de voorbereidingsbeslissing voor de uitvoeringsfase (SNIP4), de uitvoeringsbeslissing (SNIP5) en de opleveringsbeslissing (SNIP6).

De projectbeslissing markeert het einde van de planstudiefase en het begin van de realisatiefase. Volgend op de projectbeslissing neemt het bevoegde bestuursorgaan een publiekrechtelijk projectbesluit tot het treffen van de maatregel.

In dit hoofdstuk wordt de voortgang van het programma en van een aantal specifieke maatregelen toegelicht.

4.2. Voortgang

In onderstaande tabel is de voortgang opgenomen. In het overzicht is zichtbaar dat meerdere maatregelen aan een marktpartij wordt gegund, voordat het plan onherroepelijk is. In afwachting daarvan kan immers de voorbereiding van de uitvoering plaatsvinden. Er wordt niet met de feitelijke uitvoering begonnen voordat het plan onherroepelijk is. In de marktbenadering wordt rekening gehouden met de beheersing van de (financiële) risico's van deze werkwijze. Voor de planning wordt met deze aanpak een zeer forse tijdwinst geboekt. Bijkomend voordeel is dat de overgang van planstudiefase naar realisatiefase veel vloeiender verloopt en dat zo kennis behouden blijft.

nr.	maatregel	SNIP2a	SNIP3	start marktbenadering	ontwerp plan ter inzage	vaststelling plan	plan onherroepelijk	gunning	prognose realisatie veiligheid
1	obstakelverwijdering Suikerdam en polderkaude naar de zandberg								vervallen
2	extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	gereed	**	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
3	dijkteruglegging Lent	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
4	kribverlaging Waalbochten								vervallen
5	kribverlaging Midden-Waal	gereed	gereed	gereed	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gereed	voor 2015
6	kribverlaging Waal Fort St. Andries	gereed	gereed	gereed	n.v.t.	n.v.t.	gereed	gereed	2015
7	kribverlaging Beneden Waal	gereed	gereed	gereed	n.v.t.	n.v.t.	gereed	gereed	2015
8	uiterwaardvergraving Brakelse benedenwaarden en dijkverlegging Munnikenland	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
9	uiterwaardvergraving Avelingen	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	voor 2015
10	ontpoldering Noordwaard	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
11	ontpoldering Overdiepsche Polder	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
12	kadeverlaging Biesbosch								vervallen
13	dijkverbetering Amer/Donge	*	gereed		gereed	gereed			2015
14	dijkverbetering Steurgat/Land van Altana	*	gereed	gereed	gereed	gereed			voor 2015
15	dijkverbetering Bergsche Maas/Land van Altana	*	gereed	gereed	gereed	gereed			voor 2015
16	dijkverbetering Oude Maas/Hoeksche Waard ***	*							2015
17	dijkverbetering Oude Maas/ Voorne Putten ***	*							2015
18	Zuiderklip	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	in 2008
19	berging op het Volkerak-Zoommeer	gereed	gereed						2015
20	uiterwaardvergraving Huissensche Waarden	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed			2015
21	uiterwaardvergraving Meinerswijk	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed			voor 2015
22	uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	gereed	**	gereed	gereed			gereed	voor 2015
23	uiterwaardvergraving Middelwaard	gereed	**	gereed	gereed			gereed	voor 2015
24	uiterwaardvergraving De Tollewaard	gereed	**	gereed	gereed			gereed	voor 2015
25	obstakelverwijdering Machine- fabriek Elst	gereed	**	gereed	gereed			gereed	voor 2015
26	uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed			2015
27	dijkverbetering Neder-Rijn/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	*	gereed		gereed				vervallen
28	dijkverbetering Neder-Rijn/Arnhemse en Velpsebroek	*	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed		2016
29	dijkverbetering Lek/Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	*	gereed		gereed				2013
30	dijkverbetering Lek/Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	*	gereed		gereed				2016
31	dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	*	gereed		gereed				2016
32	dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard								vervallen
33	dijkverlegging Cortenoever	gereed	gereed	gereed	gereed				2016
34	dijkverlegging Voorsterklei	gereed	gereed	gereed	gereed				2016
35	uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
36	uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Oosterwaarden	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
37	hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	gereed	gereed	gereed	gereed				2016
38	uiterwaardvergraving Scheller en Oldener Buitenwaarden	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
39	dijkverlegging Westenholte	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	2015
40	zomerbedverlaging Beneden-IJssel	gereed	gereed						2016
	Ruimte voor de Rivier IJsseldelta ****	gereed	gereed						2017
	Hondsbroeksche Pleij	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	gereed	in 2011

(*) Bij dijkverbeteringen is een variantkeuze/SNIP2a niet aan de orde, omdat er geen sprake is van varianten.

(**) Door te kiezen voor een vervroegde marktbenadering is bij de SNIP2a beslissing door de staatssecretaris gelijk de investeringsbeslissing

(vergelijkbaar met een SNIP3-beslissing) genomen en is vervolgens de markt ingeschakeld om het voorkeursalternatief uit te werken tot een definitief plan en dit plan uit te voeren.

(***) Uitvoering binnen Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) onder regie van Ruimte voor de Rivier.

(****) De bypass Kampen zal -na besluitvorming-, samen met de zomerbedverlaging Beneden-IJssel, de integrale maatregel Ruimte voor de Rivier IJsseldelta gaan vormen.

Naar verwachting zal deze maatregel in VGR 22 formeel onderdeel uitmaken van de PKB.

Legenda van de kleuren bij prognose realisatie veiligheid

	verwachting is dat het veiligheidsniveau voor 2015 wordt opgeleverd
	verwachting is dat het veiligheidsniveau in 2015 wordt opgeleverd
	verwachting is dat het veiligheidsniveau in 2016 of 2017 wordt opgeleverd
	maatregel is vervallen (zie hoofdstuk 3)
	maatregel is gereed, maatregel valt buiten het PKB-basispakket, was bij het opstellen van de PKB al een 'lopend project' en is nodig voor het halen van de veiligheidsdoelstelling

---

4.2.1 Voortgang verslagperiode

A. mijlpalen planstudiefase

Variantkeuze (SNIP2A)

Voor alle maatregelen is een SNIP2A-beslissing genomen.

Projectbeslissing (SNIP3)

Afgelopen half jaar zijn de projectbeslissingen genomen voor de zomerbedverlaging Beneden-IJssel, de hoogwatergeul bij Kampen, de berging op het Volkerak-Zoommeer en de dijkverbeteringen bij de Nederrijn en Lek. Daarmee is, inclusief de eerder genomen projectbeslissingen, voor 97% (VGR20: 86%) van het PKB-budget voor de realisatiefase een SNIP3-beslissing genomen. Deze 99% is inclusief de investeringsbeslissing bij de vijf maatregelen in bovenstaande tabel met de verwijzing naar (**). Alleen voor de dijkverbetering op het traject Schoonhoven Langerak en bij de twee dijkverbeteringen bij de Oude Maas moet de projectbeslissing nog genomen worden. De dijkverbeteringen bij de Oude Maas worden, onder regie van Ruimte voor de Rivier, binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 (HWBP 2) uitgevoerd.

B. mijlpalen realisatiefase

Vorbereiding van ruimtelijke plannen (op weg naar een uitvoeringsbeslissing)

In de verslagperiode zijn de ontwerp-bestemmingsplannen dan wel het ontwerp-rijksinpassingsplan ter visie gelegd voor de obstakelverwijdering Machinistenschool Elst, de dijkverbeteringen bij de Nederrijn en Lek, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld.

Na de vaststelling van het bestemmingsplan bestaat, tot slot, de mogelijkheid van het indienen van een beroep bij de Raad van State.

De ingediende beroepen aangaande het bestemmingsplan voor de uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard zijn door de Raad van State gegrond verklaard. Daarmee is het bestemmingsplan onherroepelijk en kan de maatregel uitgevoerd worden. Ook de plannen voor de extra uiterwaardvergraving Millingerwaard, de dijkteruglegging Lent, de kribverlagingen langs de Waal, de uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en de dijkverlegging Munnikenland zijn onherroepelijk geworden. Daarmee is voor 71% van het PKB-realisatiebudget het plan onherroepelijk (in de 20^e voortgangsrapportage was dit 41%).

Uitvoeringsbeslissingen (SNIP5)

Voor de dijkteruglegging Lent, de kribverlagingen langs de Waal, de uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en de dijkverlegging Munnikenland en de uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard (Ruimte voor de Lek) is het werk gegund. Daarmee is voor 70% van het PKB-realisatiebudget het werk gegund.

In de verslagperiode is de inschrijving door marktpartijen gestart voor de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei, voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverbetering Nederrijn/ Arnhemse en Velpsebroek en Uiterwaardvergraving Meinerswijk. De gunning voor deze maatregelen wordt in of net na de volgende verslagperiode verwacht. Daarmee is voor 86% van het PKB-realisatiebudget de marktbenadering gestart c.q afgerond.

4.2.2 Tijddoelstelling

Aan het eind van deze verslagperiode is de verwachting dat voor zeven maatregelen het veiligheidsniveau niet voor eind 2015 wordt gerealiseerd. In de volgende verslagperiode komt daar de -aan de Planologische Kernbeslissing toe te voegen- maatregel hoogwatergeul bij Kampen bij. Van de maatregel dijkeruglegging Lent wordt verwacht dat de veiligheidsdoelstelling alsnog in 2015 gehaald wordt. Dit komt vooral doordat samen met de marktpartijen gezocht is naar versnellingsmogelijkheden in de uitvoeringsfase. Bij de overige maatregelen die nog gegund moeten worden zal de marktpartijen eveneens gevraagd worden om – binnen het SNIP3-budget – te kijken of versnelling mogelijk is. Bij de aanbestedingen zal blijken of dit lukt.

Vastgoed

In de verslagperiode is voor € 39 miljoen aan vastgoed verworven, in totaal is per 31 december 2012 € 403 miljoen aan vastgoed uitgegeven. Dit is 89% van de actuele vastgoedraming. Met name is vastgoed verworven voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en voor de dijkversterkingen bij de Nederrijn en Lek. Van het aantal dossiers aangaande de rivierverschuiving is 77% verworven. In de vorige verslagperiode was dit nog 70%. Inmiddels is met ruim 430 eigenaren minnelijke overeenstemming bereikt. Het totaal aantal gerechtelijke vonnissen bedraagt 5.

Bij de meeste maatregelen bevindt de verwerving zich nu in de afrondende fase of is het vastgoed al verworven. Voor de projecten hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en de dijkverbeteringen zal de administratieve onteigeningen in de komende verslagperiode worden gestart.

4.2.3. Belangrijkste ontwikkelingen op maatregelniveau

Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard

In de verslagperiode is het ontwerp van de aannemer voor de veiligheidsdoelstelling en de herinrichting vastgesteld. Dat maakt de weg vrij naar de aanvraag van vergunningen.

Het in de vorige verslagperiode vastgestelde provinciaal inrichtingsplan is in deze verslagperiode onherroepelijk geworden. Het bij de Raad van State ingediende beroep is afgewezen met dien verstande dat Provinciale Staten van de provincie Gelderland nog wel een nieuw besluit moet nemen op een specifiek planonderdeel. Daarmee is voor het overige het provinciaal inpassingplan definitief en kan de in de verslagperiode gestarte onteigening van de steenfabriek, die ligt in de te graven nevengeul, worden doorgezet.

Dijkeruglegging Lent

De uitvoering van het werk is op 16 juli 2012 gegund. De aannemer is begonnen met de voorbereidende werkzaamheden. Begin 2013 zal met de daadwerkelijke uitvoering gestart worden. Het plan van aanpak voor de uitvoering van de maatregel en voor de contractbeheersing is vastgesteld in de verslagperiode.

Alle drie bezwaren op het in de vorige verslagperiode door de gemeente Nijmegen vastgestelde bestemmingsplan zijn door de Raad van State behandeld en ongegrond verklaard. Eén appellante had zijn ingediende bezwaar tussentijds

---

ingetrokken. Hiermee is het bestemmingsplan onherroepelijk. Met de laatste eigenaar van der grond is overeenstemming bereikt, waardoor er geen onteigeningsprocedure hoeft te worden doorlopen.

Het archeologische onderzoek in het gebied van de dijkteruglegging is volop aan de gang. Dit geeft geen oponthoud voor de aanvang van de uitvoering.

Kribverlagingen Waal

De tweede fase van deze maatregel, te weten de kribverlagingen op de Midden-Waal, is door de hoge waterstand net niet afgerond in 2012. In de volgende verslagperiode zal deze afgerond worden. Fase 3 van de kribverlaging (de laatste fase) is eind 2012 aanbesteed. Dit betreft de kribverlaging en de aanleg van langsdammen op de trajecten Fort St Andries en Benedenwaal en is gelegen tussen Tiel tot Gorinchem.

Besloten is in 2012 (zie VGR19) dat als pilot op twee trajecten de kribben vervangen worden door langsdammen; van langsdammen is de verwachting dat ze minder negatieve effecten op de vaargeul hebben. Daarnaast kan achter de langsdam een rustiger watermilieu ontstaan. De voor de kribverlagingen en langsdammen benodigde hoofdvergunningen zijn in de verslagperiode onherroepelijk geworden nadat de twee ingediende zienswijzen naar tevredenheid zijn afgehandeld en niet tot beroep hebben geleid. De hoofdvergunningen betreffen het projectplan Waterwet, de vergunning Natuurbeschermingswet en de ontheffing Flora- & Faunawet.

Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en dijkverlegging Munnikenland

De Raad van State heeft alle vier bezwaren die waren ingediend op het door de gemeente Zaltbommel in de vorige verslagperiode vastgestelde bestemmingsplan, afgewezen. Daarmee zijn het bestemmingsplan en de hoofdbesluiten onherroepelijk geworden. Eén van de vier appellanten had verzocht om een voorlopige voorziening (zie paragraaf 4.2.3 VGR20). Op 13 juli 2012 heeft de Raad van State dit verzoek behandeld en direct afgewezen.

De uitvoering van de maatregel is op 12 juli 2012 gegund. De aannemer is gestart met de voorbereidingen van de werkzaamheden. De uitvoering zal begin 2013 aanvangen.

Uiterwaardvergraving Avelingen

Dit project omvat het graven van een geul tussen het buitendijkse bedrijventerrein Avelingen aan de Merwede en het transporteren van de vrijkomende grond naar het te ontwikkelen bedrijventerrein Gorinchem Noord. De graafwerkzaamheden voor de hoogwatergeul voorlangs het bedrijventerrein Avelingen in de Gemeente Gorinchem zijn in volle gang. Alle voor de uitvoering benodigde gronden zijn verworven.

Zoals in het contract met de aannemer voorzien, is het mogelijk op basis van het vigerende bestemmingsplan het gebied als depot te gebruiken. Als gevolg van een beroep bij de Raad van State en de uitspraak daarop op 18 augustus 2012 is het bestemmingsplan Gorinchem Noord niet onherroepelijk geworden. In verband met het procedurele tijdsrisico is door de aannemer een alternatieve afzetmogelijkheid voor het zand uit Avelingen onderzocht.

Ontpoldering Noordwaard

Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State in oktober 2011 heeft de minister op 3 februari 2012 een Besluit tot reparatie van het Rijksinpassingsplan Ontpoldering Noordwaard vastgesteld. Voor één specifieke locatie heeft de huidige eigenaar nogmaals beroep ingesteld bij de Raad van State (zie VGR20). Hiervoor was 31 juli 2012 de zitting. Nadat de Raad van State op 29 augustus 2012 het

---

beroep van betrokkene op het reparatiebesluit ongegrond heeft verklaard, is het RIP Noordwaard nu volledig onherroepelijk.

De uitvoering van de ontpoldering Noordwaard is in het gehele plangebied zichtbaar en verloopt voortvarend. De eerste nieuwe terp is opgeleverd en de bouw van de eerste nieuwe woningen door de bewoners en de aanleg van bruggen en gemalen zijn gestart. De werkzaamheden vinden plaats in een gebied waar gewoond en gewerkt wordt. Daarom is hinder niet helemaal te voorkomen. Rijkswaterstaat doet er alles aan de hinder zo veel mogelijk te beperken.

In de verslagperiode is het Koninklijk Besluit voor de 2^e fase van de onteigening geslagen.

Onder regie van de gemeente Werkendam is het draaiboek hoogwater voor de Noordwaard tot stand gekomen en vastgesteld. Daarmee is formeel vastgelegd welke maatregelen en acties moeten plaatsvinden – met inbegrip van evacuatie – in geval dat de Noordwaard meestroomt als gevolg van hoge rivierafvoeren.

Ontpoldering Overdiepsche Polder

De uitvoering van de maatregel verloopt voorspoedig. In de verslagperiode zijn de laatste bouwblokken van de 8 terpen opgeleverd en op verschillende terpen is de bouw begonnen van de nieuwe agrarische bedrijven. In aanwezigheid van de staatssecretaris is op 10 augustus 2012 de eerste boerderij in gebruik genomen. De werkzaamheden lopen op schema.

Het Koninklijk Besluit voor de 2^e fase van de onteigening is geslagen in de verslagperiode. De eigenaar is gedagvaard.

In 2013 wordt gestart met de aanleg van de ecologische zone en het verder aanleggen van de nieuwe primaire kering. De nieuwe kering is in 2014 gereed. Na het gereed komen van de nieuwe kering kan gestart worden met het afgraven van de huidige kering.

Dijkverbetering Amer/Donge

Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant heeft voor deze maatregel het projectplan voor de Waterwet vastgesteld. Het plan heeft vanaf 16 november 2012 ter inzage gelegen. Of er beroep bij de Raad van State op is ingediend, wordt begin 2013 duidelijk na afloop van de inzagetermijn.

In de verslagperiode is gestart met de voorbereiding van de marktbenadering. In het eerste kwartaal van 2013 zal de aanbesteding gepubliceerd worden. De gunning is voorzien medio 2013.

Dijkverbetering Steurgat/ Land van Altena en dijkverbetering Bergsche Maas/ Land van Altena

Medio 2012 hebben de ontwerpplannen voor de dijkverbetering Steurgat met bijbehorende besluiten ter visie gelegen. Naar aanleiding van 5 ingediende zienswijzen is een nota van beantwoording opgesteld. De zienswijzen hebben niet geleid tot scopewijzigingen ten opzichte van de projectbeslissing. Het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland heeft vervolgens op 26 oktober 2012 het projectplan met algemene stem vastgesteld. Goedkeuring van het projectplan door de provincie Noord-Brabant is voorzien in het 1^e kwartaal van 2013, waarna de beroepstermijn van 6 weken in werking treedt.

Waterschap Rivierenland zal de dijkverbeteringen uitvoeren. De overeenkomst voor de realisatie van de maatregelen is in de verslagperiode ondertekend door de minister van Infrastructuur en Milieu en door de dijkgraaf van het waterschap. Deze realisatieovereenkomst zal als vertrekpunt worden gebruikt voor de realisatie van de andere dijkverbeteringen door hetzelfde waterschap Rivierenland en waar nodig worden aangevuld met locatiespecifieke afspraken. Bedoelde andere dijkverbeteringen zijn de dijkverbetering Nederrijn/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard, dijkverbetering Lek/Betuwe/ Tieler- en Culemborgerwaard en dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden.

Dijkverbeteringen Oude Maas/ Hoeksche Waard en Voorne Putten

In het maatregelgebied van waterschap Hollandse Delta worden over een totale lengte van 75 km dijkverbeteringen uitgevoerd in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In de PKB-Ruimte voor de Rivier is binnen dit waterschap zo'n 3,7 km aan dijkverbeteringen opgenomen: de maatregelen dijkverbetering Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten. In de eerste helft van 2009 (zie VGR 14) is ingegaan op het verzoek van het waterschap om vanwege de overlap de dijkverbeteringen Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten, onder regie van Ruimte voor de Rivier, binnen het HWBP uit te voeren. Over de voortgang wordt derhalve gerapporteerd in de voortgangsrapportage van het Grote Project HWBP 2.

Berging op het Volkerak-Zoommeer

Rond het Volkerak Zoommeer zullen de bestaande dijken en kunstwerken worden aangepast zodat - in situaties van hoge rivierafvoer, gelijktijdige storm op zee en sluiting van de stormvloedkeringen- tijdelijk water in het meer kan worden opgeslagen tot een maximale hoogte van 2,3 m+NAP.

Op 24 september 2012 is de projectbeslissing genomen voor de uitvoering van de maatregel berging op het Volkerak-Zoommeer. Na deze beslissing is de voorbereiding van de uitvoering gestart. De uitvoering van de technische maatregelen zal plaatsvinden onder de verantwoordelijkheid van de waterschappen rondom het Volkerak-Zoommeer.

In de projectbeslissing wordt vooralsnog uitgegaan van oplevering van de waterveiligheid voor eind 2015 door marktpartijen op dit punt uit te dagen. Met de betrokken waterschappen wordt deze afspraak vastgelegd in een realisatieovereenkomst.

Voor een goed en veilig verloop van de waterberging wordt samen met de betrokken partijen in de regio een inzetprotocol opgesteld.

Het ontwerp Rijksinpassingsplan is gereed gemaakt voor publicatie en zal, met de voorbereide hoofdvergunningen, begin 2013 ter visie worden gelegd.

Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden

Voor het particuliere project Huissensche Waarden heeft de gemeente Lingewaard in de verslagperiode het voorontwerp bestemmingsplan voor inspraak ter inzage gelegd.

De beantwoording van de ingediende bezwaren loopt. Begin 2013 zullen het bestemmingsplan en de hoofdbeslissingen ter inzage worden gelegd.

Uiterwaardvergraving Meinerswijk

In VGR20 is gemeld dat een belangrijke grondbezitter (een projectontwikkelaar) verwickeld is in een (gedeeltelijk) faillissement en dat dit de medewerking met de eigenaar voor de uitvoering van de maatregel zou kunnen beïnvloeden. De grondbezitter is inmiddels failliet verklaard. Er zijn echter goede afspraken gemaakt over nadeelcompensatie en de koop van de af te graven gronden. Dit risico is daarmee beheerst.

In de verslagperiode hebben de 5 hoofdvergunningen ter inzage gelegen waarop drie zienswijzen zijn ingediend. In de verslagperiode hebben de vergunningen opengestaan voor beroep. Hierop is geen beroep ingediend. De aanpassing van de pijlers van de John Frostbrug heeft ter inzage gelegen. Hier zijn geen zienswijzen op binnengekomen.

De marktbenadering van deze maatregel is gestart. De gunning is voorzien in het 1e kwartaal van 2013.

Uiterwaardvergravingen Doorwerthsche Waarden, Middelwaard, De Tollewaard en obstakelverwijdering machinistenschool Elst

Voor alle Nederrijn maatregelen zijn de ontwerp-bestemmingsplannen ter visie gelegd. Voor de Tollewaard is deze in de verslagperiode vastgesteld en onherroepelijk. Voor de overige maatregelen gebeurt dit naar verwachting in het 1e kwartaal van 2013.

In het 1e kwartaal 2013 wordt tevens gestart met de uitvoering.

Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard (Ruimte voor de Lek)

Het inpassingsplan is door de provincie Utrecht in de vorige verslagperiode in procedure gebracht. Tegen het op 2 juli 2012 vastgestelde inpassingsplan is 1 bezwaar ingediend. De zitting bij de Raad van State is gepland in maart 2013.

De uitvoering van de maatregel is op 18 december 2012 gegund. De voorbereiding van de uitvoering is gestart.

Dijkverbetering Nederrijn/Arnhemse- en Velpsebroek

De aanbestedingsprocedure is in de verslagperiode gestart. De gunning zal in februari 2013 plaatsvinden. De uitvoering wordt najaar 2013 afgerond.

Dijkverbetering Nederrijn/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard, dijkverbetering Lek/Betuwe/ Tieler- en Culemborgerwaard / beide dijkkring 43, dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden / dijkkring 16 (Rivierenland)

Dijkkring 43 tot Schoonhoven:

In de verslagperiode heeft waterschap Rivierenland, als initiatiefnemer van de dijkverbeteringen, de voorgestelde projectbeslissing aangeboden. Op 20 november 2012 is door de minister van Infrastructuur en Milieu de projectbeslissing van dit grote dijkverbeteringstraject genomen. Tevens heeft de minister ingestemd met de ter inzage legging van het ontwerp-Rijksinpassingsplan en de ontwerp-uitvoeringsbesluiten van 4 december 2012 tot en met 14 januari 2013.

De raming van het waterschap is € 10,5 miljoen hoger dan het bijgestelde budget. Eén van de oorzaken is de verwerking van opmerkingen uit informele tervisielegging van het voorontwerp Rijksinpassingsplan. Het bedrag wordt gefinancierd uit programmaonvoorzien (zie hoofdstuk 6). Waterschap Rivierenland draagt boven de

---

rijksbijdrage € 1,45 miljoen bij in de kosten voor extra robuustheid in de dijkverbeteringen ter plaatse van de dorpskernen.

Waterschap Rivierenland zal de dijkverbeteringen uitvoeren. De minister heeft bij de projectbeslissing aan de realisator gevraagd om de planning zo in te richten dat de dijkverbeteringen in 2015 worden opgeleverd (en dus de vanaf VGR19 verwachte vertraging niet optreedt). Voorbereidende werkzaamheden voor de marktbenadering worden afgerond in het eerste kwartaal van 2013. De planning is dat de aanbesteding van deze maatregel in 2013 zal plaatsvinden.

De verbetering van het dijktraject Arnhem-Malburgen (zie paragraaf 4.2.3 in VGR20), betreffende het over een paar honderd meter aanleggen van een kwelscherm en een binnenberm, is in de verslagperiode gegund en is in de verslagperiode eveneens opgeleverd.

Dijkkring 16 Schoonhoven-Langerak:

Voor dit onderdeel is de projectbeslissing nog niet genomen. Dit deel van de dijkverbetering is complex vanwege de dichte bebouwing aan de dijk op dit traject. De verwachting is dat de markt met innovatieve oplossingen kan komen als deze vroegtijdig in het planvormingsproces worden betrokken. Naar verwachting zal in 2013 de projectbeslissing worden genomen en worden gestart met een uitvraag naar de markt.

Dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei (bij Zutphen)

De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu en de dijkgraaf van waterschap Veluwe hebben in september 2012 de overeenkomst voor de realisatie van de beide maatregelen ondertekend.

Eind november 2012 hebben de gemeente Brummen en de gemeente Voorst elk voor hun deel in deze maatregelen het gemeentelijke ontwerp-bestemmingsplan ter inzage gelegd samen met de hoofdvergunningen. De inspraaktermijn loopt door tot en met 9 januari 2013. Parallel hieraan is de marktbenadering gestart. De gunning wordt medio 2013 verwacht.

Uiterwaardvergravingen Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard en Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden (bij Deventer)

De tweede terp is opgeleverd en in december 2012 is de 1e steen gelegd voor de Natuurderij, de boerderij van waaruit het beheer van de uiterwaarden plaats zal gaan vinden.

De vergraving van de Munnikenhank is afgerond en in de Hengforderwaarden zijn de uitvoeringswerkzaamheden gestart.

Op 19 december 2012 heeft de Raad van State twee ingediende beroepen tegen het door de gemeente Deventer vastgestelde bestemmingsplan (zie paragraaf 4.2.3 in VGR 20) ongegrond verklaard. Daarmee is het bestemmingsplan onherroepelijk en kan de Ruimte voor de Rivier-maatregel worden uitgevoerd.

Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld

Begin september 2012 is bij dit project het ontwerp-Rijksinpassingsplan ter visie gelegd samen met de hoofdvergunningen. Tijdens de inspraaktermijn zijn 64 zienswijzen binnengekomen. Vaststelling van het Rijksinpassingsplan en de hoofdvergunningen is voorzien begin 2013.

De marktbenadering is gestart, na de selectiefase zijn er 4 gegadigden die zich voorbereiden op de inschrijving. De gunning is voorzien plaats te vinden medio 2013.

Dijkverlegging Westenholte en uiterwaardvergraving Scheller- en Oldeneler Buitenwaarden (bij Zwolle)

In de verslagperiode heeft de aannemer verdere voorbereidingen getroffen voor de uitvoering en is gestart met de aanleg van de nieuwe dijk en watergangen in Westenholte. De onteigeningsrechter heeft tussenvonnissen gewezen voor de twee te onteigenen dossiers en heeft bepaald dat de gronden beschikbaar zijn voor de aannemer.

Zomerbedverlaging Beneden-IJssel

Zie maatregel Ruimte voor de Rivier IJsseldelta.

Dijkverlegging Hondsbroeksche Pleij

Deze maatregel is opgeleverd. In 2008 is aan een composteringsbedrijf een schadeloosstelling betaald voor de verplaatsing van het bedrijf. Dit composteringsbedrijf vond de schadeloosstelling te laag en is daarop een gerechtelijke arbitrageprocedure gestart. Op 28 november 2012 heeft de rechtbank in haar vonnis het schadeloosstellingbedrag per 1 januari 2008 vastgesteld, wat resulteert in een door de Staat nog te betalen aanvullende schadeloosstelling.

De bouw van het regelwerk Pannerdensche Kop moet voorkomen dat, als gevolg van de uitvoeringsvolgorde van de Ruimte voor de Rivier-maatregelen, de afvoerverdeling veranderd (zie VGR 17). De bouw van het regelwerk zal worden gecombineerd met een versterking van een lokale zomerkade. Deze maatregelen zullen in 2013 worden uitgevoerd.

Ruimte voor de Rivier IJsseldelta

In de 20e voortgangsrapportage is apart gerapporteerd over de IJsseldelta-Zuid bij Kampen en de zomerbedverlaging Beneden-IJssel. Met de projectbeslissing op 13 september 2012 en het bezoek van de staatssecretaris aan het gebied op 5 november 2012 is de besluitvorming gemarkeerd waarmee beide projecten in samenhang worden uitgevoerd onder de naam 'Ruimte voor de Rivier IJsseldelta' en daarmee onderdeel gaan uitmaken van de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier. In 2013 wordt een afwijkingprocedure gestart voor aanpassing van de PKB Het voornemen is om een gezamenlijke projectorganisatie in te richten met Rijkswaterstaat en de provincie Overijssel. Dit wordt nu uitgewerkt in een realisatieovereenkomst tussen het rijk en de Provincie.

In het najaar is veel (media)aandacht geweest voor de vondst van een middeleeuws Koggeschip voor de rede van Kampen. Het koggeschip is ontdekt in het kader van voorbereidende onderzoeken voor de zomerbedverlaging Beneden-IJssel. In de volgende verslagperiode wordt na onderzoek besloten wat er met het koggeschip gaat gebeuren.

---

5. Risicomanagement en auditing

5.1 Beheersing risico's op programmaniveau

Risico's kunnen leiden tot negatieve financiële gevolgen of tot vertraging van de uitvoering van het programma. De risico's op programmaniveau zijn gegroepeerd naar inhoudelijke thema's.

Het overzicht van risico's wordt elk kwartaal geactualiseerd. Dan wordt nagegaan of er nieuwe risico's worden voorzien en of de kansen en/of gevolgen van bestaande risico's zijn gestegen dan wel gedaald. Op basis van die inzichten worden vervolgens beheersmaatregelen getroffen om de kans van optreden of het effect van de risico's te verminderen. De ingeschatte kans van optreden van het risico vermenigvuldigd met de ingeschatte consequenties naar tijd en geld bepaalt de zogenaamde 'verwachtingswaarde' van een risico.

De programmarisico's worden geclusterd naar de volgende thema's:

- Hydraulica: risico's die te maken hebben met het niet realiseren van de in de PKB gevraagde waterstanddaling;
- Grond: risico's die samenhangen met de bestemming van grond.;
- Vastgoed: risico's die samenhangen met de verwerving van de benodigde gronden en opstallen;
- Natuur: risico's die samenhangen met vergunningverlening op basis van de natuurwetgeving.;
- Proces: omgevings- en organisatierisico's die de voortgang van het programma vertragen of de kosten verhogen;
- Markt en Aanbesteding: risico's die samenhangen met de aanbesteding en uitvoering van de maatregelen door marktpartijen.

Op basis van de reguliere actualisering van de risico's is een nieuwe top 5 van programmarisico's onder benoemde risico's samengesteld, zie Tabel 5.1. Voor de endogene risico's is hieronder een bedrag opgenomen als risicoreservering. Voor exogene risico's wordt dit niet gedaan. Bij het optreden van exogene risico's worden de budgettaire gevolgen ervan in beginsel niet binnen het PKB-budget gedekt.

Tabel 5.1: Top 5 programmarisico's

Risico	Verwachtingswaarde (kans * gevolg)
1. GROND: Uitvoeringsknelpunten rondom grondverzet vanwege (aanvullende) eisen door toekomstige beheerders, eigenaren of bevoegd gezag	€ 11,6 miljoen (gestegen)
2. GROND: Archeologische toevalsvondst tijdens de uitvoering.	€ 5 miljoen (gelijk)
3. PROCES: Bestemmingsplannen, inpassingsplannen en/of omgevingsvergunningen worden niet of te laat vastgesteld of verleend door het	75% kans op 6 maanden (gedaald)

Bevoegd Gezag of worden niet of deels onherroepelijk door een uitspraak van Raad van State.	
4. PROCES: De uitvoeringstijd wordt te krap door vertraging in de kritieke processen gedurende de voorbereiding.	50% kans op 9 maanden (gelijk)
5. PROCES: De kennis en kunde van de realisator is niet ingericht op het aanleggen van de niet alledaagse rivierverruimende maatregel (type, omvang en binnen gestelde oplevertijd)	50% kans op 9 maanden (gelijk)

Uitvoeringsknelpunten rondom grondverzet vanwege (aanvullende) eisen door toekomstige beheerders, eigenaren of bevoegd gezag

Dit risico heeft betrekking op knelpunten rondom grondverzet in de realisatiefase en is gestegen ten opzicht van vorige rapportageperiode.

Door aanvullende eisen met betrekking tot saneringen, het gebruik van zandputten en wijzigingen in wet- en regelgeving zullen aannemers extra kosten maken door wijzigingen. Deze kosten komen via de realisator bij het programma terecht.

De realisatie van maatregelen heeft voor een groot deel betrekking op grondverzet, vandaar dat naarmate er meer maatregelen naar de realisatiefase gaan, er meer knelpunten ten aanzien van grond kunnen ontstaan. De verwachting is dat dit risico over de uitvoeringsfase ook komende verslagperiode nog zal stijgen, nadat meerdere maatregelen gegund zijn. Daar staat tegenover dat met het overgaan van maatregelen van planstudie naar realisatie, grondrisico's ten aanzien van de planstudiefase kleiner worden.

Archeologische toevalsvondst tijdens de uitvoering

Dit risico is niet gewijzigd ten aanzien van de vorige verslagperiode.

De reservering voor mogelijke archeologische toevalsvondsten bij diverse maatregelen van totaal € 5,0 miljoen is met name bestemd voor maritieme archeologie (omdat vooronderzoek in geulen praktisch onmogelijk is). Hiervan betreft € 1,0 miljoen de berging en het conserveren van het Koggeschip bij de maatregel IJsseldelta. De overige € 4 miljoen zijn reserveringen voor andere relevante maatregelen, zoals Lent, Meinerswijk, Deventer en Cortenoever.

Bestemmingsplannen, inpassingsplannen en/of omgevingsvergunningen worden niet of te laat vastgesteld of verleend door het bevoegd gezag of worden niet of deels onherroepelijk door een uitspraak van Raad van State.

Dit risico is inhoudelijk niet gewijzigd ten opzichte van de vorige verslagperiode, maar is in kwantificering licht gedaald.

Aangezien er nog een aantal verschillende plannen en vergunningen is, dat nog niet vastgesteld, respectievelijk verleend is of onherroepelijk is geworden (bijvoorbeeld dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en hoogwatergeul Veessen-Wapenveld) is dit risico nog steeds een toprisico voor het programma. De verwachting is dat het dit risico na volgende verslagperiode, als meer plannen zijn vastgesteld, verder omlaag kan.

Vanuit het programma wordt ingezet op advisering aan realisatoren, deelname aan overlegvormen als de ambtelijke werkgroepen bevoegd Gezag en facilitering bij de besluiten-coördinatie grond van de Wet ruimtelijke ordening en de Waterwet.

De uitvoeringstijd wordt te krap door vertraging in de kritieke processen gedurende de voorbereiding.

Door mogelijk onvoldoende voortgang in diverse kritieke processen gedurende de voorbereiding van de realisatie zoals ruimtelijke orderingsprocedures, administratieve onteigening van benodigde gronden, verplaatsen van kabels en leidingen door nutsbedrijven, natuurvergunningverlening, afronden van SNIP 3 en bezwaar vanuit de markt, kan vertraging ontstaan waardoor de beschikbare uitvoeringstijd te kort wordt.

Vanuit het programma wordt doorlopend gestuurd op het verkrijgen van inzicht in welke maatregelen op het kritieke pad liggen en op het onderzoeken waar versnellingsmogelijkheden zitten vóór start aanbesteding. Daarnaast worden de ambities met betrekking tot planning meegenomen in de aanbesteding richting de markt.

De kennis en kunde van de realisator is niet ingericht op het aanleggen van de niet alledaagse rivierverruimende maatregel (type, omvang en binnen gestelde oplevertijd).

Dit risico is ongewijzigd ten opzichte van de vorige verslagperiode. Om de gevolgen van dit risico in tijd en geld te beperken, wordt voortdurend geïnvesteerd in de kennis en kunde van de initiatiefnemers. De opgave vanuit het programma is in de meeste gevallen geen gebruikelijke opgave voor de waterschappen en gemeenten. Het programma zet hierbij intensief in op facilitatie van de maatregelen om kennis en kunde bijeen te brengen. De focus verschuift hierin van techniek en omgeving naar meer contractbeheersing en projectbeheersing als grootste aandachtsgebieden.

Het volgende risico uit de top 5 van VGR 20 is gemitigeerd en daarmee vervallen uit de huidige top 5:

- *Niet volledig bereiken van hydraulische taakstelling*

De (voormalig) staatssecretaris heeft besloten om aanvullende maatregelen te treffen op de zomerbedverlaging Beneden IJssel. Met het nemen van de projectbeslissing voor zowel de zomerbedverlaging als de beperkt inzetbare bypass Kampen worden de in de PKB beoogde waterstandverlagende effecten gerealiseerd. Hiermee is dit risico deels opgetreden (extra kosten voor totale IJsseldelta zijn €50 miljoen hoger dan PKB-budget van de zomerbedverlaging). Daarnaast zijn bijna alle SNIP 3 besluiten genomen (op het traject Schoonhoven-Langerak van de dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden na) en liggen de randvoorwaarden van de maatregelen vast.

5.2 Risicoprofielen per thema

Deze paragraaf gaat in op de financiële risico's. Dit betekent niet dat de tijdrisico's geen rol spelen: deze worden net als de financiële risico's elk kwartaal bijgewerkt en 'doorvertaald' naar de probabilistische planning op maatregelniveau.

De optelsom van de financiële verwachtingswaarden van de individuele risico's voor het programma bepaalt het risicoprofiel per thema (zie Tabel 5.2).

Tabel 5.2: Kwantificering van risicoprofiel in miljoen euro naar programmathema's

Thema's	PKB4 verwachtings- waarde	Verwachtingswaarde begin verslagperiode	verwachtingswaarde einde verslagperiode
Proces	96,9	23,1	19,5
Grond	116,4	29,2	27,5
Vastgoed	40,1	-	0
Hydraulica	54,2	60,2	0
Natuur	11,2	-	-
Markt & Aanbesteding	-	-	-
Subtotaal benoemde risico's	318,8	112,5	47
Onbenoemde risico's	65,4	9,5	0
Totaal	384,2	122,0	47

Uit het overzicht blijkt dat het risicoprofiel in de verslagperiode per saldo met € 75 miljoen is gedaald. De oorspronkelijke PKB4-verwachtingswaarde ligt boven de optelsom van de huidige verwachtingswaarde van risico's (€ 47 miljoen) en de reeds opgetreden risico's (€ 204,6 miljoen; zie bijlage 4).

Proces

Voor de procesrisico's is het financiële risicoprofiel in de verslagperiode afgenomen met € 3,6 miljoen. De belangrijkste mutaties voor de procesrisico's zijn:

- Volgend op de –in VGR 20 gemelde- toezegging van de staatssecretaris van € 25 miljoen voor het beheer en onderhoud door natuurbeheerorganisaties, is ook het restrisico van € 4,5 miljoen gesloten.
- Er is een aantal wijzigingen opgetreden bij maatregelen, naar aanleiding waarvan de programmadirectie geleerd heeft en de implicaties voor andere maatregelen heeft bijgesteld. Een nieuw procesrisico dat hiertoe is geformuleerd is het risico 'De aanwezige constructie blijkt tijdens de realisatie af te wijken van de beschikbare (areaal)informatie'. Dit risico komt voort uit de ervaring dat de situatie 'buiten', zoals deze tijdens het werk aangetroffen wordt, anders is dan verwacht op basis van in de voorbereiding gehanteerde gegevens. Het betreft hier bijvoorbeeld andere ligging, afmeting of samenstelling van brugpijlers, civieltechnische constructies en pijlers van hoogspanningsmasten dan bleek uit de beschikbare areaalinformatie. Als gevolg hiervan moet ofwel de uitvoeringswijze aangepast worden, ofwel moet een aanpassing aan de constructie worden toegepast. Voor dit risico is € 2 miljoen gereserveerd.

Grond

Het risicoprofiel van de grondrisico's is licht gedaald met € 1,7 miljoen ten opzichte van VGR 20.

- Diverse risico's (met betrekking tot het meer dan verwacht aantreffen van sterk verontreinigde grond, meer grond dan voorzien dat bestemd moet worden buiten de Ruimte voor de Rivier-maatregelen, en dat de baggerspecie niet op tijd in rijksdepots gestort kan worden) die voor

---

aanvang van de realisatie aanwezig waren, zijn gedaald. De dalingen kunnen verklaard worden door de duidelijkheid die verkregen is in de realisatiefase en de kansinschattingen die daarmee zijn verlaagd.

- Het risico op aanvullende eisen door toekomstige beheerders, eigenaren of bevoegd gezag tijdens de realisatie is toegenomen. Dit is een belangrijk risico in de realisatie (zie ook toelichting onder tabel 5.1).
- Er is een aantal wijzigingen opgetreden bij maatregelen, naar aanleiding waarvan de implicaties voor andere maatregelen zijn bepaald. Nieuwe grondrisico's die hiertoe zijn geformuleerd, zijn 'Tijdens werkzaamheden blijkt de grond een andere geotechnische samenstelling te hebben dan verwacht' en 'tijdens de uitvoering blijkt extra conditionering (niet zijnde grond, archeologie, niet gesprongen explosieven en kabels & leidingen) nodig. Voor deze risico's is samen ruim € 7 miljoen gereserveerd.

Tijdens de uitvoeringsfase blijven grondrisico's voor het programma bestaan en zijn daarmee een belangrijk punt van beheersing.

Vastgoed

Binnen het programma is de verwachting dat het vastgoedbudget binnen de programmaring zal volstaan, waardoor geen risicoreservering onder benoemde risico's nodig is.

Hydraulica

Het risicoprofiel van de risico's onder het thema *hydraulica* is naar nul bijgesteld, daarmee gedaald met € 60,2 miljoen.

Het profiel had vooral betrekking op aanvullende maatregelen die mogelijk voor het project zomerbedverlaging Beneden-IJssel getroffen moesten worden. Dit risico is opgetreden (zie hiervoor de toelichting onder het gemitigeerde risico "niet volledig bereiken van hydraulische taakstelling"). Het risico dat aanvullende maatregelen moeten worden getroffen doordat de hydraulische taakstelling daar niet wordt gerealiseerd, wordt nihil geacht vanuit de achtereenvolgende pakkettoetsen (zie paragraaf 2.1).

Natuur; Markt & Aanbesteding

Voor de risicoprofielen van *natuur* en *markt & aanbesteding* zijn net als in de vorige verslagperiode geen financiële risico's met financiële gevolgen voor het programma.

Onbenoemde risico's

Afgelopen verslagperiode is de reservering voor onbenoemde risico's (onvoorzien onvoorzien uit het PKB-budget) in de programmaring met € 9,5 miljoen verlaagd. De reservering is verlaagd omdat naarmate de realisatie van het programma vordert, steeds meer en zoveel mogelijk risico's onder "Bennoemde risico's" zijn geïdentificeerd.

5.3 Auditing

In de achterliggende periode is verder invulling gegeven aan het 'Samenwerkingsverband Control 2012'. Hierin participeren alle organisaties (waterschappen, gemeenten, provincie, Rijkswaterstaat en de programmadirectie Ruimte voor de Rivier) die betrokken zijn bij de realisatie van de maatregelen en wordt gezamenlijk de 'control-opgave' vormgegeven. Zeven onderzoeken zijn in het kader van het 'Onderzoeksplan Control 2012' uitgevoerd waaronder Systeemgerichte Contractbeheersing (SCB), Documentatie en Archivering, Financieel Beheer en Administratie en Wijzigingenbeheer. Cruciale onderzoeken voor wat betreft het leggen van een 'financieel' fundament onder de realisatiefase.

De focus ligt op de risico's die zich in de realisatiefase kunnen voordoen. De resultaten van de 'control' onderzoeken zijn leidend bij de organisatorische keuzes die gemaakt zijn en die een basis vormen voor het instrumentarium, de beheersing en de administratie ten behoeve van de realisatiefase van het programma.

In het laatste kwartaal van 2012 is in samenspraak met de participerende organisaties en de Audit Dienst Rijk een lijst met 'control'onderwerpen voor 2013 vastgesteld. In 2013 zullen de resultaten van de eerder uitgevoerde onderzoeken vertaald worden naar gerichte activiteiten om het instrumentarium ten behoeve van het primaire proces verder te verbeteren.

6. De financiën van het programma

6.1. Programmabudget en programmaraming

Alle maatregelen van het programma Ruimte voor de Rivier zijn, conform het Basismodel Beheersing Grote Projecten, in de PKB gebudgetteerd volgens de Project Ramingen Infrastructuur (PRI)-systematiek. Het budget is volgens die systematiek in de PKB bepaald op € 2,2 miljard (prijspeil 2005) met een bandbreedte van 37%. In de praktijk neemt, naarmate de voortgang vordert, de scherpste toe en doen zich budgettaire mee- en tegenvallers voor. Conform de Spelregels voor Natte Infrastructuurprojecten (SNIP) die het ministerie van Infrastructuur en Milieu toepast, is bij de variantkeuze (SNIP 2a) de bandbreedte maximaal 25% en bij de projectbeslissing (SNIP 3) maximaal 15%. De bandbreedte neemt af naarmate meer SNIP 3 (project)beslissingen zijn genomen.

Het programmabudget voor Ruimte voor de Rivier bedraagt d.d. 31 december 2012 € 2.282,9 miljoen (was in VGR 20 € 2.180,8 miljoen). De mutatie in het programmabudget van + € 102,1 miljoen is als volgt te verklaren (zie ook bijlage 3a en 3b):

- Prijs/loonbijstelling € 28,7 miljoen
- Rijk begrotingsartikel 11 bypass Kampen € 51,7 miljoen
- budget Nota Ruimte bij provincie Overijssel € 22,4 miljoen
- Administratieve mutatie € -0,7 miljoen

Tabel 6.1: het programmabudget per 31 december 2012

Ontwikkeling budget en raming (bedragen in € mln)								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Budget	2.219,0	2.232,4	2.245,3	2.273,4	2.330,0	2.342,0	2.180,8	2.282,9
Raming	2.219,0	2.276,3	2.319,4	2.290,9	2.394,0	2.327,0	2.170,9	2.272,7
Spanning	0,0	43,9	74,1	17,5	64,0	15,0-	9,9-	10,2-

De programmaraming (prijspeil 2012) volgt op de bijgestelde ramingen per maatregel op grond van de genomen projectbeslissingen, de in de verslagperiode voorgelegde projectbeslissingen, het saldo van aanbestedingsmee- en tegenvallers en de actualisering van het programmabrede risicoprofiel. De dynamiek van deze elementen maakt de raming tot een momentopname.

De raming op 31 december 2012 sluit op € 2.272,7 miljoen. Hiervoor geldt een bandbreedte van 8,1% (in VGR20 was de bandbreedte 9,8%). Dit betekent dat de verwachte uitgaven zullen uitkomen tussen de € 2,1 miljard en € 2,4 miljard. In vergelijking met de VGR 20 (€ 2.151 miljoen) is de raming per saldo naar boven bijgesteld met € 121,7 miljoen. Deze stijging bestaat uit een samenstel van posten:

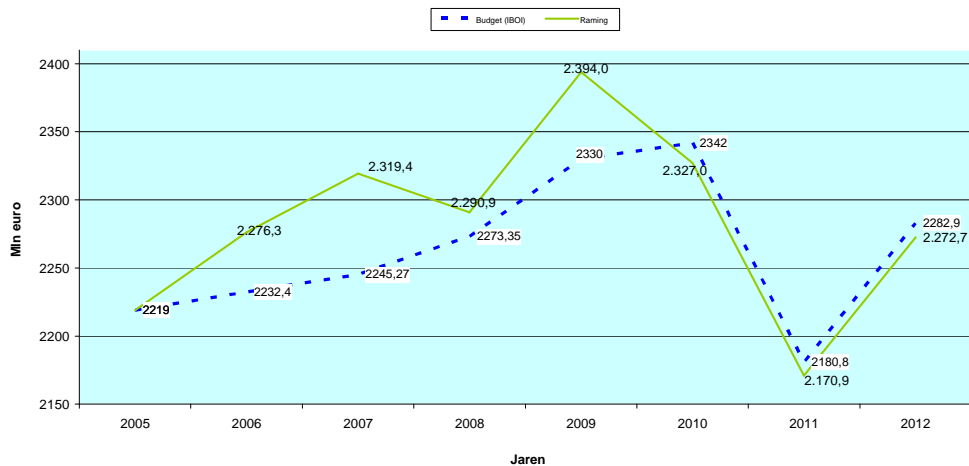
1. stijging van de maatregelramingen ad € 188,1 miljoen, waaronder de toevoeging van de hoogwatergeul bij Kampen (zie ook hoofdstuk 3), vastgoed, BTW-verhoging, loon- en prijsbijstelling, de gedeeltelijke accijnsverhoging op "rode diesel" en actualisatie van de raming van diverse maatregelen in verband met genomen mijlpalen (snip3/gunning);
2. daling van het risicoprofiel ad € 75,0 miljoen (zie ook hoofdstuk 5.2);

3. bijstelling planstudie ad € 8,6 miljoen.

Grafisch ziet de ontwikkeling van het budget en de raming er als volgt uit.

Figuur 6.1: ontwikkelingen budget en raming

Grafische weergave ontwikkeling budget en raming (bedragen in € mln)

De ruimte per 31 december 2012 tussen het programmabudget (€ 2.282,9 miljoen) en de raming (€ 2.260,0 miljoen) bedraagt € 22,9 miljoen. Die ruimte was in VGR 20 € 29,8 miljoen en is dus afgenomen met € 6,9 miljoen.

Het aanbestedingsresultaat is tot en met de verslagperiode € 152,3 miljoen en is ten opzichte van VGR 20 met 45,2 miljoen toegenomen. Dit ten gevolge van de aanbestedingen van de maatregelen dijkteruglegging Lent, dijkteruglegging Munnikenland, Kribverlaging + Langsdammen Fort St Andries en Benedenwaal en de uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard (Ruimte voor de Lek).

6.2. Uitgaven en verplichtingen

Tabel 6.2 geeft de uitgaven aan voor de diverse fasen van het programma. De PKB-fase is afgesloten. Op deze noemer worden geen uitgaven meer gedaan of verplichtingen aangegaan.

Voor de planstudiefase zijn in de verslagperiode voor € 2,6 miljoen aan betalingen gedaan voor met name de kribverlagingen, de zomerbedverlaging Beneden-IJssel en de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei. Vrijwel alle planstudies zijn afgerond.

De uitgaven voor de realisatie bedragen in de verslagperiode € 77,0 miljoen. Deze hebben betrekking op:

- Betalingen voor de vastgoedaankopen. Deze lopen sinds 2007 via het Groenfonds. Om de betalingen voor lopende vastgoedaankopen te kunnen doen, is in de verslagperiode het saldo van het Groenfonds aangevuld met stortingen van in totaal € 30 miljoen. Deze betaling is opgenomen in tabel 6.2. De

feitelijke vastgoeduitgaven door het Groenfonds bedroegen € 39 miljoen. De grootste uitgaven werden gedaan ten behoeve van de Noordwaard, Munnikenland, Cortenoever en Voorsterklei, Avelingen, Hondsbroeksche Pleij, Ruimte voor de Lek en Veessen Wapenveld.

- Voorbereidende werkzaamheden voor de realisatie van de maatregelen (€ 12,0 miljoen).
- Uitvoeringswerkzaamheden (€ 35 miljoen) uitgegeven.

Tabel 6.2 Uitgaven Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Uitgaven Ruimte voor de Rivier (bedragen in €mln)				
	VGR 19 t/m 31-12-2011	VGR 20 01-01-2012 t/m 30-06-2012	VGR 21 01-07-2012 t/m 31-12-2012	Totaal uitgaven t/m 31-12-2012
PKB-fase	50,8	-	-	50,8
Planstudie	84,6	4,4	2,6	91,6
Uitvoering	538,5	90,8	77,0	706,3
Verplichtingen buiten scope	10,9	-	-	10,9
Totaal artikel 16.02.02	684,8	95,2	79,6	859,6

Tabel 6.3 Verplichtingen ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Verplichtingen Ruimte voor de Rivier (bedragen in €mln)				
	t/m VGR 19 t/m 31-12-2011	VGR 20 01-01-2012 t/m 30-06-2012	VGR 21 01-07-2012 t/m 31-12-2012	verplicht t/m 31-12-2012
PKB-fase	50,8	-	-	50,8
Planstudie	102,7	2,6	-0,8	104,5
Uitvoering	689,1	122,4	387,2	1.198,7
Verplichtingen buiten scope	10,9	-	-	10,9
Totaal Ruimte voor de Rivier	853,5	125,0	386,4	1.364,9

Op 31 december 2012 is in totaal voor € 1.364,9 miljoen aan verplichtingen aangegaan (zie tabel 6.3). Van de totaal aangegane verplichtingen is op de peildatum € 859,6 miljoen betaald (zie tabel 6.2).

Voor een aantal maatregelen is de marktbenadering voor de realisatiefase gestart in de verslagperiode. Aangezien bij de uitnodiging aan marktpartijen om in te schrijven, feitelijk al de verplichting wordt aangegaan (alleen marktpartij en bedrag zijn nog onbekend) wordt als 'aan te gane verplichtingen' het geraamde totaalbedrag gemeld waar de aanbesteding loopt op de peildatum 31 december 2012. Het bedrag van de aan te gane verplichtingen is per 31 december 2012 € 128,0 miljoen.

Het saldo van aangegane verplichtingen (€ 1.364,9 miljoen) en aan te gane verplichtingen (€ 128,0 miljoen) per 31 december 2012 is € 1.492,9 miljoen.

6.3. Kasritme Ruimte voor de Rivier

In tabel 6.4 is het verwachte kasritme opgenomen. Deze reeks wordt regelmatig geactualiseerd op basis van de voortgang van het programma. Omdat de daaruit voortvloeiende begrotingsmutaties pas in de eerst volgende wijzigingswet op de

begroting kunnen worden doorgevoerd, kan de geactualiseerde kasreeks afwijken van de meerjarige beschikbare bedragen in de Rijksbegroting. Indien de markt bij de maatregelen die nog niet zijn gegund (zie paragraaf 4.2.3) de gevraagde versnelling realiseert, heeft dit gevolgen voor de kasraming. Kasrealisatie zal in die gevallen eerder plaatsvinden.

Tabel 6.4: Kasritme Ruimte voor de Rivier per 31 december 2013

Kasritme programmuitgaven Ruimte voor de Rivier (bedragen in €ln)									
	t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Rijksbegroting IF 16.02.02	686	155	167	342	350	217	265	0	2.182
mutatie vgr 21		20	33	50	29	21	-57	4	101
Totaal Kasritme RvdR / IF 16.02.02	686	175	200	392	379	238	208	4	2.283

6.4. Ontvangsten

De prognose uit VGR 20 van € 45,7 is naar boven bijgesteld. De verwachting is dat er in totaal € 68,1 miljoen aan ontvangsten zullen binnenkomen. Daarbij is rekening gehouden met het feit dat de agentschapsbijdrage 2007 ad € 8,7 miljoen wel tot de ontvangsten behoort, maar geen onderdeel uitmaakt van de ontvangstentaakstelling van € 37 miljoen. In de verslagperiode heeft er een mutatie plaatsgevonden van € 22,4 miljoen. Deze mutatie betreft de beschikbaar gestelde middelen van de Nota Ruimte welke door de provincie Overijssel ontvangen zijn voor de financiering van de hoogwatergeul Kampen.

Tabel 6.5: ontvangsten budget Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Ontvangsten budget Ruimte voor de Rivier (bedragen in €ln, prijspeil 2011)			
	Totaal VGR 20	Wijzigingen in verslagperiode	Totaal VGR 21
Vastgoed	30,0	-	30,0
Eu subsidies	6,5	-	6,5
Projectgebonden ontvangsten	0,5	22,4	22,9
Agentschap bijdrage 2007	8,7	-	8,7
Totaal programmabudget	45,7	22,4	68,1

In de verslagperiode is € 1,2 miljoen ontvangen aan EU-subsidies en € 0,7 miljoen voor de verkoop van vastgoed. Tabel 6.6 laat de volledige stand zien.

Tabel 6.6: Ontvangsten Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

	t/m VGR 19 t/m 31-12-2011	VGR 20 01-01-2012 t/m 30-06-2012	VGR 21 01-07-2012 t/m 31-12-2012	Totaal ontvangen t/m 31-12-2012
Projectgebonden ontvangsten	2,3			2,3
Agentschapbijdrage 2007	8,7		-	8,7
Vastgoed	-	-	0,7	0,7
EU-subsidies	3,6	0,5	1,2	5,3
Totaal	14,6	0,5	1,9	17,0

6.5. Monitoring post onvoorzien

tabel 6.7: Benutting onvoorzien Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier (bedragen in €mln)

	Totaal VGR 21
Budget onvoorzien (stand PKB deel 4)	384,2
Onttrekking tot verslagperiode	128,0
Onttrekking in verslagperiode	76,7
Restant budget onvoorzien	179,5

De mutatie in het budget onvoorzien van -€ 76,7 miljoen is als volgt te verklaren:

- Meerkosten bij SNIP 3 langsdammen van geprognostiseerd € 10 miljoen (zie VGR 19) naar € 26,1 miljoen als gevolg van de inschrijving door marktpartijen;
- Opgetreden exogene risico maatregelen/onbenoemde risico's van € 0,8 naar € 0,9;
- Aanvullende hydraulische maatregelen voor de Zomerbedverlaging Beneden-IJssel ad € 50,0 miljoen (zie paragraaf 5.1);
- Meerkosten bij SNIP 3 dijkverbeteringen Nederrijn - Lek ad € 10,5 miljoen (zie paragraaf 4.2.3).

6.6 Interne Kosten

Om inzicht te geven in de integrale kosten wordt in deze paragraaf aangegeven hoeveel budget voor de interne kosten van Ruimte voor de Rivier in de begroting is opgenomen.

Het budget van de interne kosten op peildatum 31 december 2012, in totaal € 141 miljoen, is verantwoord op het artikelonderdeel 16.02 voor een bedrag van € 71 miljoen en op artikelonderdeel 16.04 voor een bedrag van € 70 miljoen.

tabel 6.8: Apparaatsbudget Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Apparaatsbudget Ruimte voor de Rivier (bedragen in €mln)			
	Totaal VGR 20	Mutaties verslagperiode	Totaal VGR 21
Apparaatskosten RWS artikel 16.02.02	71,0		71,0
Apparaatskosten RWS artikel 16.04	70,0		70,0
Totaal apparaatskosten RWS	141,0	-	141,0

tabel 6.9: Apparaatsuitgaven Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Apparaatsuitgaven Ruimte voor de Rivier (bedragen in €mln)				
	t/m VGR 19 t/m 31-12-2011	VGR 20 01-01-2012 t/m 30-06-2012	VGR 21 01-07-2012 t/m 31-12-2012	Totaal uitgaven t/m 31-12-2012
Apparaatskosten RWS artikel 16.02.02	71,0	-	-	71,0
Apparaatskosten RWS artikel 16.04	11,2	6,4	5,5	23,1
Totaal apparaatskosten RWS	82,2	6,4	5,5	94,1

Tabel 6.10 Apparaatsverplichtingen Ruimte voor de Rivier per 31 december 2012

Apparaatsverplichtingen Ruimte voor de Rivier (bedragen in € mln)

	t/m VGR 19 t/m 31-12-2011	VGR 20 01-01-2012 t/m 30-06-2012	VGR 21 01-07-2012 t/m 31-12-2012	verplicht t/m 31-12-2012
Apparaatskosten RWS artikel 16.02.02	71,0	-	-	71,0
Apparaatskosten RWS artikel 16.04	11,2	11,9	-	23,1
Totaal apparaatskosten RWS	82,2	11,9	-	94,1

Bijlage 1: Communicatie met het parlement

1 juli 2012 – 31 december 2012

Een overzicht van de stukken die de staatssecretaris dan wel minister van Infrastructuur en Milieu en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie in de verslagperiode over het programma aan de Eerste en Tweede Kamer heeft gezonden.

- Op 4 oktober 2012 zond de staatssecretaris van I&M, mede namens de staatssecretaris van EL&I, de 20e voortgangsrapportage Ruimte voor de Rivier over de periode 1 januari 2012 tot 30 juni 2012 en een aanbiedingsbrief naar de Tweede Kamer (TK 30080, nr.61).
- Op 23 oktober 2012 stuurde de staatssecretaris van I&M het accountantsrapport behorende bij de 20e VGR aan de Tweede Kamer (TK 30080, nr. 62).
- Op 23 oktober 2012 zond de staatssecretaris van I&M de beleidsbrief vegetatiebeheer rivierbed van de grote rivieren aan de Tweede Kamer (TK 31710, nr. 27)
- Op 3 december 2012 heeft de minister van I&M, mede namens de staatssecretaris van Economische Zaken, antwoorden op de lijst met vragen over de 20e voortgangsrapportage naar de Tweede Kamer gezonden (TK 30080, nr.63).
- Op 4 december 2012 heeft de minister van I&M antwoorden op de lijst met vragen over de beleidsbrief vegetatiebeheer rivierbed van de grote rivieren aan de Tweede Kamer gezonden (TK 31710, nr, 28).

Bijlage 2: Historisch overzicht planningsmutaties

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR nr.
Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden	01-07-2007	Q1 2010	Datum 01-07-2007 was gebaseerd op de vroegere status van de maatregel als NURG-project en daarmee niet realistisch. Samenhang met andere maatregel bij Deventer (uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard) kan worden aangehouden.	VGR10 VGR12
Dijkteruglegging Lent	01-07-2007	Q2 2011	Procesgang is stilgelegd tijdens de parlementaire behandeling van de PKB. Combineren van meerdere doelen naast veiligheid en ruimtelijke kwaliteit kost extra tijd, maar levert bestuurlijk draagvlak op.	VGR10 VGR12 VGR14
Obstakelverwijdering Suikerdam	Q1 2009		Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, zodat het gebied in samenhang wordt beschouwd. Maatregel is geschrapt.	VGR12 VGR 17
Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Q3 2010	Q4 2012	Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, zodat het gebied in samenhang wordt beschouwd. Deze uiterwaardvergraving doorloopt in het kader van een vervroegde marktbenadering een ander traject, waardoor de uitvoering direct na de projectbeslissing kan starten. Het ontwerp is parallel geschakeld met de ruimtelijke inpassing.	VGR12 VGR17 VGR20
Berging op het Volkerak-Zoommeer	Q3 2009	Q3 2012	Samenhang met meerdere andere doelstellingen (scheepvaart, waterkwaliteit en verhouding zoet/zoutwater) in gebied maakt meer diepgaande afweging in planstudie noodzakelijk. In verband met politieke besluitvorming.	VGR12 VGR20
Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Q3 2008	Q4 2011	Gemeente Arnhem wil relatie met stadsontwikkelingsproject leggen. Daartoe is start planstudie getemporeerd.	VGR12
Uiterwaardvergraving Doorwerthsche waarden, uiterwaardvergraving Middelwaard, uiterwaardvergraving De Tollewaard en obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Q3 2008	Q1 2012	In PKB-planning is onvoldoende tijd genomen voor valideren van zoekrichtingen. Uitvoerende marktpartij wordt in planstudiefase ingeschakeld, waarbij planstudie wordt gecombineerd met de voorbereiding van de realisatiefase.	VGR12 VGR16
Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden en stuweiland Hagestein	Q3 2008	Q3 2011	Gebiedsproces onder leiding van provincie Utrecht vraagt extra tijd. Benodigde tijd voor aanbesteding van	VGR12 VGR14

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR nr.
			ingenieursbureau ten behoeve van projectbeslissing.	VGR16
Dijkverbetering Nederrijn/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	Q1 2012	Q4 2012	Preciseren SNIP3-documenten Nadere uitwerking SNIP3-documenten noodzakelijk.	VGR19 VGR20
Dijkverbetering Lek/Betuwe/ Tieler- en Culemborgerwaard	Q4 2011	Q4 2012		
Dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en Vijfheerenlanden	Q3 2010	Q4 2012	Dijkverbetering wordt gezien in samenhang met andere maatregelen en programma's. Preciseren SNIP3-documenten Nadere uitwerking SNIP3 documenten noodzakelijk.	VGR12 VGR17 VGR19 VGR20
Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Q3 2009	Q1 2012	Voor de uitvoering van de motie Eigeman is veel tijd ingeruimd om de bredere gebiedsontwikkeling mee te nemen in dit project. Tussentijdse beëindiging van het contract met het ingenieursbureau door de initiatiefnemer (provincie Gelderland) en gunning aan een ander consortium. Op 16 en 20 juni 2011 is aan de Kamer toegezegd dat er geen onomkeerbaar besluit wordt genomen voordat de Kamer is geïnformeerd over de analyse waterveiligheid langs de IJssel. Projectbeslissing is aangehouden naar aanleiding van behandeling IJsselanalyse in Tweede Kamer op 5 december 2011.	VGR12 VGR16 VGR18 VGR19
Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Q1 2008	Q3 2008	Concept SNIP3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR12
Dijkverlegging Westenhofte	Q1 2008	Q3 2008	Concept SNIP3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR12
Dijkverlegging Cortenoever Dijkverlegging Voorsterklei	Q3 2009	Q1 2012	De keuze voor integrale gebiedsontwikkeling en voor de lange termijn taakstelling vraagt extra tijd, maar levert bestuurlijk draagvlak op. Beslissing over de variantkeuze werd aangehouden als gevolg van het bij de gemeente Zutphen ingediende verzoek voor het houden van een correctief referendum over het door de regio ontwikkelde plan. Op 16 en 20 juni 2011 is aan de Kamer toegezegd dat er geen onomkeerbaar besluit wordt genomen voordat de Kamer is geïnformeerd over de analyse waterveiligheid langs de IJssel. Indiening SNIP3-documenten aangehouden in verband met behandeling IJsselanalyse in Tweede	VGR14 VGR16 VGR18 VGR19

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR nr.
			Kamer op 5 december 2011 en in verband met behandeling ontwerpen in gemeenteraden van Brummen en Voorsterklei.	
Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	Q2 2012	Q3 2012	Aanpassing plan vanwege samenhang met Hoogwatergeul bij Kampen	VGR21

Bijlage 3a: Budgethistorie PKB-fase (2002–2006)

Budgetmutaties en IBOI indexering PKB-fase			
Mutatie	Bedrag pp'02 (mln €)	Bedrag gecommuniceerd in Tweede Kamer	Bron: VGR-nr
PKB/TB	1.987,0	1.900 (1,9 mrd)	Basis
Geen scopewijzigingen			
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers			
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Overheveling budget naar projecten in uitvoering	117,0-	117 (pp2002)	1
Budget uit PKB-overig agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij + Zuiderklip	49,5-	-51,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Hondsbroeksche Pleij agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij	44,7	46,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Zuiderklip agv projectbesluit Zuiderklip	4,8	5,0 (pp2004)	4
Correctie vanwege prijsdruk door ontwikkelingen in de bouw en doelmatig aanbesteden; verdeeld over Hondsbroeksche Pleij -1,0, Zuiderklip 0,1; PKB overig -11,5 alle pp 2002)	12,6-	-13,1(pp2004)	4
Toevoeging vanuit Noodoverloop	191,5	200 (pp2005)	6
EU en projectgebonden ontvangsten	95,8	100 (pp2005)	6
Correctie aanbestedingsmeevallers	18,2-	-19 (pp2005)	6
Correctie op afrondingenverschillen	0,4	0,4 (pp 2006)	9
Saldo technische mutaties	139,9		
Totaal PKB / lopende projecten	2.126,9		
IBOI 2002-2006	105,6		
Totaal	2.232,4		

Prijsindexpercentages	
2002-2003	2,75%
2003-2004	1,23%
2004-2005	0,39%
2005-2006	0,66%

**Bijlage 3b: Budgethistorie
planstudie- en uitvoeringsfase (vanaf 2007)**

Budgetmutaties (€ mln. incl. BTW)			
Mutatie	Bedragen		Bron: VGR-nr
PDR (pp 2006)	2.232,4		VGR 9 + PKB4
Geen scopewijzigingen	-		
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers	-		
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Technische mutaties 2007	0,4		10
Saldo technische mutaties	0,4		
Totaal	2.232,8		
IBOI 2006-2007	12,4		10
IBOI 2007-2008	38,1		12
IBOI 2008-2009	42,7		14
IBOI 2009-2010	4,2		16
IBOI 2009-2010 correctie	4,0-		17
IBOI 2010-2011	17,0		19
IBOI 2011-2012	28,7		21
Saldo prijsindexeringen	139,1		
Totaal	2.371,9		
Hanzelijn	10,0-		12
Administratieve aanvulling	8,7		13
Overheveling HWBP	4,0-		14
Toezegging financiering Noordwaard (EHS, KRW)	8,9		15
Terugboeking overheveling HWBP	4,0		16
Toezegging financiering KRW Lent	5,0		16
Toezegging financiering KRW Neder-Rijn	2,5		17
Administratieve mutatie	0,6		17
Overheveling synergiebudget PDR-KRW	0,5		18
Budgetkorting n.a.v. regeerakkoord	10,7-		18
Ontvangstentaakstelling	63,5-		18
PDR -organisatie en AGB	109,9-		18
Planstudie	21,6-		18
Uiterwaardvergraving Vianen	4,0		19
Nederrijn EHS	0,5		19
KRW gelden kribverlaging Waal	8,3		19
DLGM gelden kribverlaging Waal	14,2		19
Administratieve mutatie	0,7-		21
Rijk begrotingsartikel 11 bypass	51,7		21
budget Nota Ruimte bij provincie overijssel	22,4		21
Totaal (pp 2012)	2.282,9		

Prijsindexpercentages	
2006-2007	0,44%
2007-2008	1,48%
2008-2009	2,14%
2009-2010	0,00%
2010-2011	1,41%
2011-2012	1,89%

Bijlage 4: Totaal opgetreden risico's Ruimte voor de Rivier.

Totaal opgetreden risico's Ruimte voor de Rivier (€ mln. incl BTW)	
Schadeclaim gemeente Nijmegen	48,5
Tweede stadsbrugpijler Nijmegen	10,8
Afkoop B&O kosten van gemeenten en waterschappen	20,0
Correctie PKB-fase	2,0
Aankoop steenfabriek Elst	5,0
Uitvoering overlaat Pannerden	3,0
Meerkosten bij SNIP 3 Langsdammen	26,1
Meerkosten bij SNIP 3 Kribben Fase III	2,9
Afkoop B&O kosten natuurbeheerorganisaties	25
Opgetreden exogene risico maatregelen € 0,5 onbenoemd risico en € 0,4 benoemd risico	0,9
Aanvullende maatregelen voor Zomerbed	50
Meerkosten bij SNIP 3 Dijken	10,5
Totaal opgetreden risico's	204,6

4.1

Bijlage 5: Voortgang projectbeslissingen

Onderstaande tabel geeft de voortgang per maatregel aan. Als de 'planning datum projectbeslissing in PKB' afwijkt van de PKB, dan is dat in een eerdere voortgangsrapportage gemeld.

	Naam Maatregel	Initiatiefnemer/ realisator	Fase/lopende activiteit	Planning datum project- beslissing PKB
Boven-Rijn/Waal				
1	Obstakelverwijdering Suikerdam en polderkade naar de zandberg	Rijkswaterstaat	Maatregel is geschrappt (zie tabel 3.1. scopemutaties)	
2	Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Dienst Landelijk Gebied	oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing ("besluit 3") genomen d.d 24 oktober 2012.
3	Dijkteruglegging Lent	Gemeente Nijmegen	Oplevering veiligheidsniveau 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 5 april 2011
4	Kribverlaging Waalbochten	Rijkswaterstaat	Maatregel is geschrappt (zie tabel 3.1. scopemutaties)	
5	Kribverlaging Midden-Waal	Rijkswaterstaat	veiligheidsniveau opgeleverd	Projectbeslissing genomen d.d. 14 oktober 2010
6	Kribverlaging Waal – Fort St. Andries	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2011
7	Kribverlaging Beneden Waal	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2011
8	Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenwaarden en dijkverlegging Buitenpolder Munnikenland	Waterschap Rivierenland	Oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 21-6-2010
Benedenrivierengebied				
9	Uiterwaardvergraving bedrijventerrein Avelingen	Gemeente Gorinchem	oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 10-12-2009
10	Ontpoldering Noordwaard (meestromend)	Rijkswaterstaat	oplevering veiligheidsniveau in 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2009
11	Ontpoldering Overdiepsche Polder (meestromend)	Waterschap Brabantse Delta	oplevering veiligheidsniveau uiterlijk 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 9-10-2008
12	Kadeverlaging Biesbosch	Rijkswaterstaat	Maatregel is geschrappt (zie tabel 3.1. scopemutaties)	
13	Dijkverbetering Amer/ Donge	Waterschap Brabantse Delta	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2011
14	Dijkverbetering Steurgat/ Land van Altena	Waterschap Rivierenland	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21-

	Naam Maatregel	Initiatiefnemer/ realisator	Fase/lopende activiteit	Planning datum project- beslissing PKB
				12-2011
15	Dijkverbetering Bergsche Maas/ Land van Altena	Waterschap Rivierenland	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2011
16	Dijkverbetering Oude Maas/ Hoeksche Waard	Waterschap Hollandsche Delta	projectbeslissing in voorbereiding. Wordt uitgevoerd binnen HWBP onder regie Ruimte voor de Rivier	Q4 2012
17	Dijkverbetering Oude Maas/ Voorne Putten	Waterschap Hollandsche Delta	projectbeslissing in voorbereiding. Wordt uitgevoerd binnen HWBP onder regie Ruimte voor de Rivier	Q4 2012
	Zuiderklip	Rijkswaterstaat	Veiligheidsniveau opgeleverd	Projectbeslissing genomen in 2005
18	Berging Volkerak-Zoommeer	Rijkswaterstaat	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 24-09-2012
Neder-Rijn/ Lek/ Pannerdensch Kanaal				
19	Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden	Private partij	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen in 2010
20	Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Rijkswaterstaat	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21-12-2011
21	Uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	Rijkswaterstaat	oplevering veiligheidsniveau voor 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 5 maart 2012
22	Uiterwaardvergraving Middelwaard	Rijkswaterstaat	oplevering veiligheidsniveau voor 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 5 maart 2012
23	Uiterwaardvergraving De Tollewaard	Rijkswaterstaat	oplevering veiligheidsniveau voor 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 5 maart 2012
24	Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Rijkswaterstaat	oplevering veiligheidsniveau voor 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 5 maart 2012
25	Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard	Provincie Utrecht	oplevering veiligheidsniveau voor 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 16-8-2011
26	Dijkverbetering Nederrijn Geldersche Vallei	Waterschap Vallei en Eem	Maatregel is geschrapt (zie tabel 3.1 scopemutaties)	
27	Dijkverbetering Nederrijn/ Betuwe/Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 13-11-2012
28	Dijkverbetering Nederrijn Arnhemse- en Velpsebroek	Waterschap Rijn en IJssel	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 4-7-2011
29	Dijkverbetering Lek/Betuwe/ Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 13-11-2012
30	Dijkverbetering Lek/Alblasserwaard en de	Waterschap Rivierenland	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 13-

	Naam Maatregel	Initiatiefnemer/ realisator	Fase/lopende activiteit	Planning datum project- beslissing PKB
	Vijfheerenlanden			11-2012
31	Dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard	Waterschap Stichtse Rijnlanden	Maatregel is geschrappt (zie tabel 3.1 scopemutaties)	
IJssel				
32	Dijkverlegging Cortenoever	Waterschap Veluwe	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21 mei 2012
33	Dijkverlegging Voorsterklei	Waterschap Veluwe	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 21 mei 2012
34	Uiterwaardvergraving Bolswerkplas, Worp en Ossenwaard	Waterschap Groot Salland en Waterschap Veluwe	oplevering veiligheidsniveau in 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 16-02-2010
35	Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden	Waterschap Groot Salland en Waterschap Veluwe	oplevering veiligheidsniveau in 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 16-02-2010
36	Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Waterschap Veluwe	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 27 maart 2012
37	Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Waterschap Groot Salland	veiligheidsniveau in 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 09-10-2008
38	Dijkverlegging Westenholte	Waterschap Groot Salland	veiligheidsniveau in 2015	Projectbeslissing genomen d.d. 09-10-2008
39	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	Rijkswaterstaat	uitvoeringsbeslissing in voorbereiding	Projectbeslissing genomen d.d. 13-09-2012
	Hondsbroeksche Pleij	Rijkswaterstaat	veiligheidsniveau opgeleverd	Projectbeslissing genomen in 2005

Tabel 4.1: Voortgang maatregelen

Vermeld zijn de data van de projectbeslissingen per maatregel. De projectbeslissing is de beslissing van de bewindspersoon om de planstudiefase af te ronden en de voorbereiding van de realisatie te starten. In de PKB zijn de data van projectbesluiten vermeld.

Legenda	Mijlpaal van deze fase
	Variantenkeuze (SNIP2a)
	Projectbeslissing (SNIP3)
	Uitvoeringsbeslissing (SNIP5) / gunning aan marktpartij
	Oplevering veiligheidsniveau (SNIP6)